Anul III. Sibiiu, Ianuarie, 1909. Nr. 1.

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIEAŢA BISERICEASCĂ.

— APARE LUNAR. —

REDACTATĂ DE UN COMITET.

REDACTOR RESPONSABIL:

Dr. NICOLAE BĂLAN,

PROFESOR SEMINARIAL.

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: SIBIIU, STRADA MĂCELARILOR, 45.

CUPRINSUL:

SIBIIU.
TIPARUL TIPOGRAFIEI ARHIDIECEZANE.
1909.

Anul III. Ianuarie, 1909. Nr. 1.

REVISTA TEOLOGICĂ

organ pentru ştiinţa şi vieaţa bisericească.

Abonamentul: Pe un an 8 cor.; pe o jumăt. de an 4 cor. — Pentru România 10 Lei. Un număr 70 fil.

Cătră cetitori.

Cu numărul de faţă «Revista Teologică» întră în al treilea an al existenţei sale.

Sprijinul pe care l-a întimpinat în primul an era mulţumitor pentru a ne îndreptăţì la frumoase nădejdi pentru viitorul şi misiunea ce putea să aibă această revistă în vieaţa noastră culturală. Dar, deja în al doilea an — cel trecut, — sprijinul cetitorilor, în loc să crească, a slăbit. N'a slăbit însă şi nădejdea noastră, pentrucă ea purcede din convingerea firmă, că o asemenea revistă *este de neapărată trebuinţă pentru cultura preoţimei şi a bisericei noastre, precum şi pentru completarea factorilor culturali ai vieţii noastre naţionale.*

Nu vom pune deci condeiul la o parte, ci vom face şi cele mai din urmă încercări pentru a continua lucrarea folositoare pe care am început-o cu gând bun. La programul acestei lucrări nu avem de adaos nimic. Dar ceeace vom face pe viitor e, că ne vom nizuì să realizăm acel program în măsură tot mai largă, în toate punctele sale. Vrem ca această revistă să devină tot mai mult o icoană a stărilor din biserica noastră: *cum sunt şi cum ar trebuì să fie.* Ne vom apropia deci tot mai mult de realitatea vieţii, dar nu ne vom întoarce privirile nici dela idealul bisericei lui Christos. Vom cerceta cu nepărtinire lipsurile şi trebuinţele vieţii noastre bisericeşti, şi vom arăta de unde şi cum pot să sosească puterile pentru a le alina. Suntem convinşi că aceasta e singura cale, pe care urmând cu stăruinţă, vom putea trezì conştiinţele celor chemaţi la lucrarea mântuitoare de a apropia realitatea vieţii de înălţimea idealului.

Credem, deci, că începem un an cu adevărat *nou:* o vieaţă nouă.

Mulţumind tuturor sprijinitorilor noştri de până acum pentru ajutorul ce ni l-au dat şi rugându-i să nu ne uite nici pe viitor, *facem apel călduros cătră preoţimea întregii noastre mitropolii să ne dea binevoitorul său sprijin întru realizarea gândurilor bune ce ne însufleţesc. **An nou fericit!***

Redacţiunea.

FĂPTURA DESCOPERIREA FIILOR LUI DUMNEZEU AŞTEAPTĂ.

Romani 8, 19.[1]

Pe la începutul anului cincizeci şi opt sau cincizeci şi nouă după Christos, prin urmare atunci când creştinismul trecuse graniţele Palestinei şi în semnul crucii pornise în lumea largă să aducă toate popoarele la ascultarea credinţii, apostolul Pavel, din popasul de trei luni ce-l făcuse în Corint, trimite creştinilor, puţini la număr, din marea capitală a împărăţiei romane — pe cea mai cuprinzătoare dintre toate epistolele sale. Înţelegea apostolul că în centrul lumei păgâne trebue să răsune mai puternic glasul propoveduirii evangheliei. Cu largi orizonturi şi cu adâncă pătrundere, cu iscusită dialectică şi cu înălţătoare însufleţire, ne zugrăveşte el, mai ales în cele douăsprezece capitole dela început ale epistolei, măreţele conturi ale concepţiei creştine despre lume şi viaţă. Cu ochi ageri, dela înălţimea perspectivei pe care i-o deschide credinţa, cercetează tainele provedinţei dumnezeieşti din istoria omenimii, şi cu pătrunderea psihologică pe care i-o dă căldura dragostei, se pogoară în adâncul sufletului omenesc, pentru ai asculta suspinurile, ai ispitì puterile şi ai arăta calea mântuirii. Şi pe când le dă creştinilor din Roma poveţe despre «legea duhului vieţii întru Christos», cu spiritul unui mare filozof, ba mai mult: a unui profet — *vede* mersul lumii. Toată făptura — zice Pavel — împreună suspină şi zace în dureri până acum. Ea poartă în sine povara vieţii ce are se sosească. E o făptură care aşteaptă. E o lume profetică. Ea nizueşte spre un scop pe care i l-a dat Dumnezeu. În tot mersul ei se observă bine nizuinţa spre o ţintă mare. Şi care e aceea ţintă, spre care nizueşte făptura cu atâta stăruinţă şi nădejde? Tot ce e creat, tot ce există — zice apostolul — descoperirea fiilor lui Dumnezeu aşteaptă. Dar unde şi cari sunt fiii lui Dumnezeu? Toţi aceia, răspunde el, cari cu duhul lui Dumnezeu se poartă, sunt fiii lui Dumnezeu. Prin urmare toţi oamenii, cari sunt însufleţiţi şi povăţuiţi în viaţă de duhul lui Dumnezeu, sunt fii lui Dumnezeu, a căror sosire o aşteaptă cu nerăbdare făptura toată. Fără ei — ea stă pe loc. Mersul şi-l începe sub forţa legilor mehanice, dar la un punct

[1] Cetitorul e poftit să cetească mai întâi capitolul al 8-lea al epistolei către Romani.

se opreşte şi aşteaptă ajutor, căci ţinta ei finală nu prin acele legi, ci prin fiii lui Dumnezeu şi-o poate ajunge. Aşa a voit Făcătorul. Opera lui Dumnezeu este în mâna fiilor lui Dumnezeu. Aceasta e învăţătura apostolului.

Pe marea întinsă stă ancorată o corabie, care aşteaptă să ajungă în port. Vântul e favorabil şi marea-i liniştită. Şi totuş nici cel mai bun vânt ce l-ar trimite Dumnezeu nu poate pune corabia în mişcare şi conduce la limanul dorit, dacă nu-şi va face şi omul datoria. Ea stă locului şi aşteaptă după cârmaciu, ca să-i deslege ventrelele şi să-i îndrepte calea. Numai când omul lucrează împreună cu Dumnezeu, corabia care mai nainte stătea nemişcată în largul mării, capătă viaţă şi-şi poate face calea. — Aşa se petrece şi în viaţă, zice apostolul, cu toate scopurile superioare ale făpturii. Planul lui Dumnezeu e încredinţat fiilor săi, ca să-l îndeplinească. Lucrul lui Dumnezeu aşteaptă oameni purtaţi de duhul lui Dumnezeu. Fără ei — făptura stă locului, corabia n'are cârmaciu, împărăţia lui Dumnezeu e lipsită de fii.

Aceasta e o mare învăţătură! Ea exprimă o condiţie a vieţii; o condiţie fundamentală a progresului, a binelui în lume, a creşterii împărăţiei lui Dumnezeu între oameni: *prin oameni!* Prin ei; prin fiinţa lor sufletească, prin *caracterul* fiecăruia în parte — ca tot atâtea staţiuni de putere personală, pentru binele şi progresul social.

Nimenea nu a căzut din întâmplare în rânduiala lumii lui Dumnezeu. De fiecare are trebuinţă lucrul lui Dumnezeu. Nimenea nu este atât de neînsemnat, ca să nu-şi afle locul pentru care să primească răspunderea. Aceasta e singura concepţie morală, care-i dă vieţii fiecăruia înţeles şi însemnătate, iar datoriei sale valoarea şi scopul cel mai înalt. Poate să creadă cineva că pentru sine e indiferent de îşi petrece neînsemnata-i viaţă cu cinste ori cu ruşine; dar că prin viaţa sa *stă în calea scopurilor lui Dumnezeu în lume*, acesta e un gând care apasă conştiinţa cu o grea răspundere. E ca şi când se rupe un fir de tort din urzeală şi întreg lucrul se opreşte, ca nu cumva din cauza unui singur firicel să se strice întreaga pânză.

Împărăţia lui Dumnezeu creşte pe măsura în care se descopăr fiii lui Dumnezeu. Unde aceştia întârzie, lucrul lui Dumnezeu aşteaptă. Unde duhul lui Dumnezeu se stânge, izvoarele

sufleteşti ale progresului se închid, vieaţa tânjeşte în agonie, binele din lume piere. Căci numai oamenii cei purtaţi de duhul lui Dumnezeu, sunt purtătorii vieţii, izvorul binelui şi al progresului. Toate darurile ceriului şi toate bunurile culturii atârnă în vânt, dacă nu se sprijinesc pe fundamentul caracterelor, pe tăria morală a sufletelor. Individul este baza concretă a societăţii. Comoara lui sufletească sporeşte tezaurul culturii naţionale şi binele de obşte[1] Fiecare, după cât îl ajută putinţa. Puterea sufletească a fiilor unui neam e averea lui cea mai scumpă, capitalul naţional ce-l reprezintă în civilizaţia lumii. Fără ea, agoniseala trecutului se risipeşte, nădejdea viitorului e clădită pe bază de năsip. De accea: oameni întregi, sufletele purificate, caractere morale neînfrânte, personalităţi superioare, puternice trebuesc mai presus de toate la clădirea edificiului culturii unei naţiuni, la lucrul lui Dumnezeu în lume!

Ne plângem noi şi se plânge lume multă, că nu merg bine lucrurile, cum merg. Trebue o reformă. Să şi făuresc cu mulţimea planuri radicale de o reformare din temelii a tuturor referinţelor vieţii, a întregei ordini sociale. O evanghelie după altă îşi află propoveduitori şi ucenici. Adese-ori fără a se ţinea seamă de factorii istoriei şi de puterile reale ale evoluţiei culturale a popoarelor, se promite cu uşurinţă raiul pe pământ. Cele mai nerealizabile utopii se aruncă în formă de devize vagi în mijlocul mulţimii care, neştiindu-le apreţia valoarea, le priveşte drept idealuri mântuitoare, dela a căror realizare aşteaptă să sosească tot binele vieţii. Trăim în timpul reformelor sociale şi a reformatorilor de tot felul. Dar prea puţini sunt aceia, cari trăesc şi lucrează în convingerea, că baza tuturor reformelor sănătoasă o formează — *reforma omului*, pentrucă puterile pentru inoirea socială în suflete sunt a se căuta, acolo trebuesc trezite, desvoltate şi mereu premenite. Orice alt început de reformă clădeşte pe năsip. *Nu poate să răsară o viaţă nouă fără oameni noi.* Pomii buni produc roade bune, căci: nu poate pomul bun se facă poame rele, nici pomul rău să facă poame bune.[2] Au doară culeg din spini struguri, sau din scai smochine.[3]

Iar oameni noi, renăscuţi sufleteşte, caractere integre, personalităţi morale superioare se pot crea numai aşa, cum dintr'un-

[1] *Fr. W. Foerster:* Cristentum u. Klassenkampf. Zürich 1908 pag. 108.
[2] Mat. 7, 18. [3] Mat. 7, 16.

ceput şi-a primit omul viaţa: *prin suflarea unui nou duh de viaţă*, deci prin o putere morală. Pe descoperirile tehnice, pe acviziţiile culturii externe nu se poate clădì o nouă viaţă, cu oameni moraliceşte renăscuţi. Spre aceasta se cere *suflet* şi *inspiraţie* dătătoare de viaţă. Inimă curată, duh nou, înţelepciune dreaptă, sădită în pieptul şi în mintea fiecăruia. Mai întâiu în pieptul şi în mintea *fiecăruia* — în parte, căci pe aceasta cale se îmbrăţişează apoi *toţi*. Aşa cum a făcut Mântuitorul, care n'a păşit ca organizator al mulţimei, nici n'a cerut dela parlamente şi plebiscite reforma omului, ci — preţuind mai presus de orice valoarea şi demnitatea fiecărui suflet — a cercat să-l câştige pentru un ideal mai înalt: pentru împărăţia lui Dumnezeu, să-l renască şi înalţe prin însufleţire, să-i trezească puterile amorţite la viaţă, ca fiecare să înterpreteze datoria vieţii aşa cum trebue să fie, între orice împrejurări. El vindecă pe fiecare la timp. Sloboade adeseori mulţimea poporului şi se retrage la loc singur, împreună cu apostolii. Părăseşte sgomotul Ierusalimului şi se retrage în liniştea unei locuinţe modeste din Betania (Ioan 12, 1); despre scopurile cele mai înalte ale chemării sale le vorbeşte celor doisprezece apostoli într'un foişor (Luca 22, 12—28); comoara înţelepciunii sale o descopere în timp de noapte unui fariseu (Ioan 3, 1—21) şi unei femei din popor, pe care o întâlnise întâmplător la o fântână (Ioan 4, 7—29) şi în fine, după-ce a încredinţat unor oameni simpli şi puţini la număr propoveduirea evangheliei mântuirii, se întoarce la Tatăl cu conştiinţa, neînţeleasă la început nici chiar de apostoli, că «lucrul am sfârşit, care mi-ai dat mie, ca să-l fac» (Ioan 17, 4). Nu poate exista o mai grea problemă pentru exegeză, decât ca să scoată pe Hristos ca organizator al masselor poporului, şi nu s'a mai întâmplat ca un reformator să-'şi lase opera la aparenţă atât de desorganizată.

Ce a urmat să ştie. Creştinismul s'a răspândit cu iuţeala fulgerului şi-a schimbat în scurtă vreme toată înfăţişarea lumei civilizate de atunci. Dar cum şi prin ce mijloace? Prin forme şi reforme externe? Nu. Nici decum! căci Mântuitorul nu a prescris formele externe ale vieţii sociale şi, afară de aceasta, creştinismul a fost prigonit mai mult decât oricare apariţie nouă pe arena istoriei popoarelor. Dar a pătruns în *suflete*, le-a cucerit, le-a organizat *pe ele*, le-a însufleţit până la martiriu, şi aceasta i-a

asigurat biruinţa. Mântuitorul a venit să împărtăşească fiecărui suflet în primul rând *cuprinsul de viaţă* ce trebuea să-l aibă, sigur fiind că acel cuprins îşi va afla apoi lesne forma corespunzătoare în care să se înfăţişeze. «Eu am venit ca *viaţă* se aibă» (Ioan 10, 10) «Cuvintele care grăesc eu vouă *duh* sunt şi *viaţă* sunt (Ioan 6, 63). Ceeace avea să dea a dat oamenilor singuratici, ca prin aceştia să se propage mai departe: «Precum m'a trimis pe mine Tatăl, şi eu vă trimit pe voi» (Ioan 20, 21). Valoarea ce-a atribuit-o personalităţii omeneşti, a fost cel dintâi impuls pentru toate vorbele şi faptele sale. Păstorul lasă pe cele nouăzeci şi nouă de oi, pentru a căuta pe cea de-a suta care s'a perdut (Mat. 18, 12). Femeia mătură toată casa, ca să afle drahma pe care o pierduse (Luca, 15, 18). Din fiu pierdut, Mântuitorul vrea să facă pe fiecare om «fiu alui Dumnezeu», care să umble în «înoirea vieţii» (Rom. 6, 4). Iar înoirea vieţii se realizează prin suflarea unui nou duh, prin inspiraţie internă, prin trezirea vieţii superioare a personalităţii omului, prin puterea caracterului lui. Stirb und werde!

Alţii pot crede că reformează lumea prin forme externe, Hristos *organizează sufletele*[1], formează *oameni*. El e un reformator prin inspiraţie!

Intr'o limbă mai modernă am tălmăcì aceste idei cam aşa: Ordinea socială nu este un produs al mehanismului, ci al personalităţii. Prin mijloace mehanice, printr'o *generatio spontanea*, nu se poate produce un organism social viu, plin de vieaţă şi sănătate. «Nu va venì împărăţia lui Dumnezeu văzând cu ochii (μετὰ παρατηρήσεως = cu înfăţişare externă, la vedere, cu alai), nici vor zice iată aici sau iată acolo, că iată împărăţia lui Dumnezeu *înlăuntrul* vostru este» (Luca 17, 20—21). Impărăţia lui Dumnezeu soseşte numai deodată cu fii lui Dumnezeu. ***Problema creării unei ordini sociale mai bune depinde dela problema creării unor oameni mai buni.*** Acest adevăr l-a consfinţit Mântuitorul pentru toate vremurile.

Să nu se creadă însă, că Mântuitorul nesocoteşte şi trece la ordinea zilei cu indiferenţă peste condiţiile externe ale vieţii.

Nu. Şi din punctul de vedere al evangheliei creştine au dreptate aceia, cari susţin, că împrejurările externe, mediul social în care trăieşte cineva, îi determină formarea personalităţii sale, şi că o

[1] *Fr. W. Foerster* op. cit. pag. 49—50.

reformă de îmbunătăţire a acelor împrejurări ar aduce cu sine o corespunzătoare îndreptare a omului. Zic, şi din punctul de vedere al moralei creştine toate acestea sunt adevărate, pentrucă este limpede ca lumina soarelui, că curajul singuraticilor ostaşi creşte în luptă, când se ştiu sprijiniţi pe puterea unei oştiri număroase şi bine disciplinate.

Dar Mântuitorul ne învaţă, că *şi asprimea condiţiilor externe, scăderile şi nedreptăţile sociale îşi au izvorul lor tot numai în anumite tendinţe ale naturii omeneşti,*[1] şi că numai reformându-o, renăscându-o pe *aceasta,* se pot reforma şi împrejurările externe. Căci formele mai superioare ale vieţii sociale se pot naşte şi dăinuesc numai acolo, unde un nou duh premeneşte şi înalţă vieaţa sufletească a oamenilor. Impărăţia lui D-zeu se pogoară prin fiii lui Dzeu. Invăţătura lui Hristos se refereşte la om ca la o personalitate etică, care poate avea în *sufletul* său puterea de a răsbì de-asupra forţei împrejurărilor externe şi de a le străforma. Hristos face pe *om* răspunzător pentru caracterul şi idealul său. El n'a venit să schimbe în primul rând împrejurările, ci a venit să-i spună conştiinţii fiecăruia: Tu eşti dela Dumnezeu, nu dela materie; tu eşti mai puternic decât toate împrejurările; nu lăsa să-ţi ia nici o putere de pe pământ răspunderea pentru voinţa şi lucrarea, pentru sufletul şi caracterul tău; în aceasta răspundere a ta zace toată libertatea ce o ai, toată nădejdea pentru eliberarea ta externă![2]

Este deşartă credinţa, că singur numai schimbarea condiţiilor externe ale vieţii ar aduce cu sine şi o prefacere a inimei omeneşti, o înoire a omului sufletesc. O astfel de alchemie socială nu există şi nici nu va exista. Este fapt constatat de repeţite ori, că chiar şi cele mai favorabile împrejurări externe, au avut ca urmare ruinul caracterului, tâmpirea conştiinţei morale şi lâncezirea puterii de voinţă, — pe când, de altă parte, aspre şi nemiloase condiţii de traiu au creat *bărbaţi,* caractere puternice, personalităţi etice, purificate şi întărite prin focul curăţitor al năcazurilor. Istoria ne învaţă, că unele faze ale civilizaţiei, în cari norocul a favorizat cu mână largă vieaţa unui popor, au fost succedate de timpuri de moleşire şi decadenţă morală şi socială, —

[1] *Fr. W. Foerster,* op. cit. pag. 24—25.
[2] *Fr. W. Foerster,* op. cit. pag. 47.

pe când, de altă parte, civilizaţii înfloritoare au răsărit pe pământ neläudat. In scurt: condiţiile externe decid numai în parte şi în mod de tot relativ starea ordinei sociale.

Mântuitorul atribue relele şi nedreptăţile sociale nu într'atâta referinţelor externe ale vieţii, cât mai vârtos scăderilor şi patimilor *personale* ale oamenilor, cari au trebuinţă de mântuire. Căci — ca să lămurim chestiunea prin o analogie — pentruca baccilii unei boale să-şi poată începe procesul de descompunere intrând într'un organism, au trebuinţă de un teren accesibil şi pregătit prin o *predispoziţie internă.* O constituţie puternică şi sănătoasă va reaga cu efect în contra seminţei răului venit din afară. Prin urmare întărirea constituţiei organismului prin un traiu higienic, este cea dintâi măsură de precauţiune în contra boalelor. Aşa stă chestiunea şi pe terenul vieţii morale-sociale. Dacă vom examina inima omului, ne vom convinge că în ea se află izvorul răului social, servind ca teren pentru creşterea patimilor de tot felul. Prin urmare purificând, curăţind inima de tot ce e rău, de tot egoismul dintr'ânsa, şi întărind fiinţa internă, caracterul fiecărui membru al societăţii prin un traiu moral, prin puteri morale, prin bunurile ideale ale vieţii, se va înlătura răul social. «Curăţeşte *întâi din lăuntrul* păharului şi a blidului, *ca să fie* şi ce este din afară al lor — curat» (Mat. 23, 26). «Că ce va folosì omului de ar dobândì lumea toată *şi-şi va pierde sufletul său*» (Mat. 8, 36).

Mântuitorul se adresează conştiinţii morale şi voinţii omului, ca să-i trezească sentimentul răspunderii *personale* faţă de sufletul său şi faţă de datorinţele vieţii sale, — şi desconsideră acel fatalism sarbăd, care priveşte caracterul moral al omului ca o creatură impersonală a referinţelor externe. Vameşul din parabola Mântuitorului nu atribue vina păcatelor sale nici împrejurărilor externe, nici meseriei sale, ci exclamă: «Dumnezeule fi milostiv *mie păcătosului*» (Luca 18, 13) — de acea s'a depărtat *îndreptat.* Prin urmare începutul îndreptării relelor sociale este a se căuta în recunoaşterea şi mărturisirea plină de căinţă a acelei răspunderi morale pe care sf. Scriptură o numeşte fără încunjur: *păcat.* Fiiul cel pierdut din evanghelie nu învinueşte împrejurările unei ţări străine pentru vieaţa sa desfrânată, ci reîntorcându-se în casa părintească mărturiseşte: «Tată, greşit-am la cer şi înaintea ta!» (Luca 15, 18). Un timp ca al nostru, în care problema socială

formează centrul preocupaţiilor omeneşti, are mai mare interes decât oricare altul a-şi îndrepta atenţiunea la cauzele *personale* ale răului social, ale nedreptăţii din lume. Dar lumea de azi e atât de preocupată de condiţiile externe ale vieţii, încât i-se pare ca ceva de tot învechit, ca o concepţie teologică mucezită, a reduce relele sociale la o cauză atât de personală, cum este păcatul. Astăzi e mai obicinuit, şi totodată mai convenabil, căci nu-i împreunat cu răspundere personală: a atribuì relele sociale mediului nefavorabil, împrejurărilor externe, unei legislaţiuni păcătoase, numai *omului păcătos* — nu. Dar nici o tendinţă a vieţii moderne nu sdruncină într'o măsură mai simţită temeliile unui progres sănătos, ca acea, care tâmpeşte sentimentul răspunderii şi conştiinţa *vinei personale* pentru stările rele din societate. Acea tendinţă, ori la care popor şi ori în ce societate se manifestă, formează un element de distrugere şi decadenţă sigură a vieţii sociale.

De a se opune unei asemenea tendinţe, zace în fiinţa creştinismului şi este chemarea lui. Prin realizarea acestei chemări, evanghelia creştină va pune pârghia îndreptării tocmai acolo, unde societatea şi cultura modernă are mai mare trebuinţă de ajutorul ei. De a deştepta conştiinţa răspunderii personale a fiecărui suflet faţă de problemele şi îndatoririle mari ale vieţii sociale; de a trezì la vieaţă puterile superioare ale fiinţei omeneşti în interesul obştei; de a crea caractere creştine, personalităţi cu valoare şi demnitate morală, de cari are trebuinţă oricare cultură naţională; de a organiza oameni, pentru lucrul lui Dumnezeu în lume — iată chemarea cea mai sfântă şi mântuitoare a evangheliei lui Hristos în mijlocul lumei de astăzi şi a trebuinţelor celor dintâi ale ei. Căci şi astăzi, încă mai mult decât altădată: «făptura — descoperirea fiilor lui Dumnezeu aşteaptă». Dar aceştia, fiii lui Dumnezeu, pot să sosească numai purtaţi de duhul lui Dumnezeu, păşind pe urmele celui ce a zis: «eu sunt calea, adevărul şi vieaţa» (Ioan 14, 6). Generaţia de azi are chemarea frumoasă de a gătì calea şi a îndrepta cărările pe cari să între în lume vieaţa mai bună a viitorului. Dar dacă nu se va angaja fiecare suflet la această operă, a cărei clădire începe dela reforma propriei persoane, atunci înzadar stăm gata de primire cu toate comitetele şi sinoadele şi congresele şi organizaţiile şi planurile şi programele pentru ziua aşteptată a triumfului, — căci fiii lui Dumnezeu nu vor sosì! ***Dr. Nicolae Bălan.***

DREPTUL ROMAN, BIZANTIN, UNGAR, CANONIC

și

logodnele bisericei sau inpunibilitatea căsătoriei bisericești, anterioară căsătoriei civile.

Voiu expune, de astădată, chestiunea aceasta pe scurt. Dacă va face cineva reflexi de așa fel, încât se va simțì nevoia unei tratări mai amănunțite, vom revenì bucuros și vom sleì acest articol, pe cât de interesant în sine, pe atât de actual în păstorirea zilelor noastre.

Dreptul matrimonial regnicolar, articlul XXXI, din anul 1894, oprește și pedepsește încheerea căsătoriei religioase premergătoare actului civil.

În legea amintită, cap I, §§ 1—5, se regulează logodna, încredințarea. Despre logodna bisericească nu se face pomenire, de unde urmează, că dispozițiile bisericești se mențin și de aici înainte sau se abandonează, dupăcum aflǎ de bine iurisdicția bisericească, sau și numai credincioșii singuratici în cazurile date.

În biserica răsăriteană din patria noastră nu s'a abrogat și nici modificat macăr, vre-o dispoziție bisericească referitor la canonistica și liturgica logodnei.

Biserica răsăriteană se deosebește în mod caracteristic de biserica apuseană și în ceeace privește disciplina logodnei.

Legislația bisericească — în bună parte — e numai o compilare a dreptului roman. Logodna încă e un astfel de împrumut norocos din dreptul roman. Noțiunea canonică a logodnei, în virtutea legilor romane [1] este «promisiunea reciprocă de a încheia căsătorie».

În pravila mare dela Târgoviște, anul 1652 la glava 177, se definește: «Logodna aceasta togmeală are: doi oameni se togmesc să se însoare și dau arvună, că carele dintre amândoi se va lăpăda, acela să deie îndoită arvună». Dela arvuna ce se dedea la încheierea logodnei, în stilul bisericesc logodnele se numesc și «arvuniri».

---

[1] Definiția lui Florentinus și Ulpianus în Dig. 23, 1, 1—4. Sponzalele (logodnele) la romani la început nu au avut o formă anumită. Probabil s'au născut și desvoltat din așa numitele sponziuni, stipulații, rămășaguri. Acestea erau niște apucături practice spre a completa sistema formelor primitive și-a vechilor acțiuni de legi. Confor. *Kajuch,* Rom. jog. 1896 pag. 145, 332, 333 și *Vécsey,* Rom. jog, 1888 pag. 258.

După dreptul roman clasic, precum şi după cel post-clasic, mirii nu puteau fi siliţi să se şi căsătorească «libera debent esse matrimonia», dar partea care se retrăgea, avea să îndure adeseori perderi materiale însemnate.[1]

Celce se logodia deodată cu mai multe, era socotit între infami şi era dispreţuit.[2]

Dreptul roman de mai târziu — cel creştin bizantin — considerat sub acest raport, e mai riguros. Acesta, și în urmare însaş legea canonică, croită după dreptul civil, cvalifică anumite logodne drept căsătorii.

In biserica orientală, logodnele încheiate conform legilor bisericeşti, se îndeplinesc aproape aşa de sărbătoresc ca şi însuş cununiile. Mirii, la intervenirea preotului competent, carele şi slujeşte canonul liturgic normat spre acest scop, făgăduesc în biserică solemn, cumcă se vor lua în căsătorie, schimbă apoi inele şi se sărută[3] frăţeşte.

Logodnele, cu acest înţeles riguros, au pătruns de timpuriu în praxa bisericei orientale, și obligau pe ceice le încheiau cu putere aproape absolută. Erau şi cazuri când se puteau desface, acestea sunt însă foarte rari, și și atunci se admiteau numai din motive binecuvântate. La logodiri contemplate în acest sens trebue că se refere sf. Vasile cel Mare († 379), când prin o analogie oareş-care, scrie în canonul său 69, cumcă: Cel care a încheiat logodnă, dacă ia pre alta, sau că ea se mărită după altul, orică una parte face necurăţie, se supune epitimiilor statorite împotriva celor cari făptuesc adulteriu.[4]

Socotinţa aceasta a Marelui Vasilie, deşi s'ar părea prea aspră, se generalizează grabnic în întreaga biserică orientală, sub înrâurirea dominantă a dreptului roman, aşa, că deja în anul Domnului 692, sinodul ecumenic trulan, prin can. 28, află de «sosită plinirea vremii» ca vederea sfântului și praxa universală a bisericei să fie sancţionată ca lege obligătoare pentru întreaga lume creștină.

---

[1] Amissio donationis ante nuptias.

[2] Vécsey l. c. 469, 199, și Kajuch l. c. 333, 338, 90.

[3] Sărutarea și inelul e import roman „anulus pronubus — osculo interveniente". Cod. 5, 3, 16.

[4] Dr. Josephus Papp *Szilágyi* „Enchiridion juris eccl. orient. cath." Magnovaradini 1886 pag. 244.

De aici înainte ceice nesocotesc logodnele cvalificate, se privesc deadreptul usurpători ai credinţei conjugale şi în consecvenţă sunt trataţi la fel cu preacurvarii de rând. Iată hotărârea părinţilor sinodului trulan: «Celce va lua pe muerea logodită cu alt bărbat, fiind încă logodnicul ei în vieaţă, să se supună crimei adulteriului.» [1]

Din partea statului, legea aceasta canonică, nu era totdeauna şi preste tot locul respectată, deşi ierarhia bisericească s'a pronunţat atât de categoric şi în conformitate cu dreptul civil roman în uz. Doauă veacuri şi mai bine de probă au trebuit să se scurgă, până ce a purces şi puterea politică să asigure şi ea executiva civilă a legii bisericeşti.

Împăratul Leo Filozoful, (+ 911) stabileşte în novelele sale 74 şi 109, cumcă *logodnele încheiate înaintea bisericii să nu se mai poată desface.* Pentru a tăea calea acelora, cari, sub diferite pretexte canonice, tot mereu se încercau a strica logodnele binecuvântate de preot [2] decretează, că de aici încolo nu se vor mai putea încheia logodne valide şi permise, înainte de a împlinì tinărul anul al 14, iar tinăra anul al 12-lea, cere adecă pentru încredinţare aceeaş vrâstă, care se cere şi pentru căsătorie.

Pe urmele lui Leo păşeşte şi succesorul său în scaun, Alexă Comnenul, când în 1084, regulează, prin aşa numita bulă de aur, mai deaproape afacerea modului de încheiere a logodnei. El dispune ca logodna să se facă cu «cântare de rugăciuni» şi cu ceremonialul obicinuit, precum: predarea darurilor de mireasă şi sărutarea frăţească [3] Se accentuează în special, ca ceremoniile religioase desfăşurate la logodnă să nu se considere ca lucru secundar şi de puţină însemnătate, ci din contră, numai aceea logodnă trebue privită ca reală, care e binecuvântată bisericeşte în terminul normat de lege şi că: *atare logodnă după însemnătatea ei are putere egală cu cununia formală.*

Intervalul dintre logodnă şi căsătorie nu era stabilit, ci depindea dela voia şi hotărârea celor logodiţi. Buna chibzuinţă a logodnicilor numai întru atâta era mărginită, întrucât celebrarea

[1] Şaguna, „Enchiridion de canoane" pag. 162.

[2] Logodnele binecuvântate de preot, erau considerate ca „făcute cu întrevenirea lui D-zeu" Szilágyi l. c. 244.

[3] Inelul pronub până la Plinius (+ 79) era de fier apoi de aur.

cununiei era oprită a se săvârşì în una şi aceeaş oară din zi cu logodna, ca să nu i-se pară cuiva, că logodna şi cununia nu ar fi două acte esenţial deschilinite[1].

În afară de logodna aceasta bisericească, mai era în uz şi o altă logodnă civilă, mai puţin pompoasă. Aceasta încă trecea în faţa bisericii şi-a iurisdicţiei politice ca logodnă îndestulitoare şi adevărată, drept aceea, ceice o desfăceau, erau supuşi la aceleaşi amende, ca şi ceice stricau logodnele bisericeşti.

Într'un timp, logodnele aşa numite laice, au fost ajuns la o însemnătate atât de mare, încât, în cazul când un bărbat a încheiat o astfel de logodnă şi apoi a desfăcut-o, cu scopul de-a încheia căsătorie cu o a treia persoană, unul ca acela se privea prin ficţiune de drept — ca bigam (bigamie interpretativă); deci un om excepţionat pentru statul preoţesc. Şi dacă ceice au ajuns în un astfel de hal sufletesc, mai aspirau totuş la preoţie, unii ca aceştia trebuiau să cerşească şi să dobândească dispens pentru inregularitate. De sine înţeles, că cu atât mai puţin se puteau gândì a urca treptele ierarhice aceia, cari, stricând logodnele religioase, se încumetau a păşi la taina cununiei cu o a doaua logodnică.

Alexă Comnenul, preste opt ani, (la 1092) află de bine a revenì asupra logodnelor civile şi a le reduce la sensul lor adevărat. Dispune adecă, ca pe viitor nimenea să nu mai îndrăzmească a arunca amende pentru desfacerea logodnelor civile. Pedepsele, în viitor, au a se mărginì numai la stricarea logodnelor bisericeşti.

Prin faptul, că însaş auctoritatea politică înarticulează în corpul legilor proprii deosebirea dintre logodna civilă şi cea bisericească, învrednicindu-o numai pe aceasta din urmă de toate urmările legii civile, valoarea acesteia creşte. Astfel se explică naşterea conştiinţei publice, căreia îi dă expresie vie, către finea veacului al XII, unul dintre cei mai mari canonişti ai răsăritului, Teodor Balsamon, care nu se sfieşte a numì pe mire şi pe mireasă în actele canonice, drept «soţi»[2] În acest înţeles socotesc

[1] Silvestru *Bălănescu* „Curs de drept bisericesc", Bucureşti 1892, tradus din nemţeşte după I. S. Berdnikor prof. la facultatea iuridică din Kazan (pag. 109 şi următ).

[2] În comentarul canonului 98 dela Trula şi 7 a lui Marcu. Balsamon a murit în 1190, a început ca diacon, apoi a continuat ca cartofilax în Constantinopole şi şi-a sfârşit vieaţa ca patriarh în Antiohia.

ca soţi — conjugali — Balsamon şi Ioan Zonaras[1] pe logodnicii: Iosif şi Preacurata Fecioară Maria, părinţii nutritori ai lui Iisus.[2] Alţi[3] teologi şi canonişti, mai vârtos occidentali, sunt de părerea, că aici e de a se înţelege «*sponsalia de praesenti*», adecă adevărata căsătorie, numită altcum «matrimonium ratum» — imperfectum, — în opoziţie cu «matrimonium consumatum» — perfectum.

În biserica noastră, a orientului, logodnele bisericeşti, «***fiind asemenea matrimoniului***, *dărâmă matrimoniul cu consângenii celuilalt logodnic până în gradul al 7-lea, întocmai ca şi afinitatea cea naturală*»[4].

Acest impediment se chiamă al onestităţii publice.

În biserica apuseană, logodnele nu s'au împărtăşit nici când şi nicăirea de astfel de tărie. Logodnele ei din *prezenţă*, — sponsalia de praesenti, — obicinuite pe timpul dinainte de conciliul Tridentin, (1564), adevărat că aveau tăria logodnelor solemne ale orientalilor, dar să nu se scape nici pe o clipă din vedere, că astfel de «sponsalia de praesenti» numai cu numele au fost logodne, în realitate şi de iure, ele au fost cununii. În toate cazurile ce ocurau, judecata bisericească era deja adusă, era «prejudiţiul», presupunerea că e la mijloc caz de căsătorie şi nu numai de simplă logodnă. Aceasta era presupunerea de «juris et de iure», carea, după iuriştii doctrinari, numai admite probarea contrarului.[5] Pentru eventualitatea, că mirii astorfel de logodne de prezenţă au putut să aibă încă şi împreunare trupească, biserica apuseană îi consideră drept soţi conjugali[6].

În prezent, locul logodnelor istorice de praesenti, casate de sinodul dela Trient, îl ţin în biserica apusului «matrimonia rata» pentru regiunile în cari hotărârile amintitului sinod sunt promulgate. Unde îndatoririle din vorbă nu obligă, continuă a se admite şi azi sponsalia de praesenti, cari se consideră ca şi căsătoriile legitime, sacramentale.

---

[1] Mare istoriograf şi iurist 1140.

[2] In limba liturgică română şi în versiunile române a sf. scripturi, părinţii lui Iisus ocur ca: „logodnici, bărbat, femee", Mat. I, 18, 19.

[3] Szilágyi o. c. 244.

[4] Zhisman „Das Eherecht d. orientalischen Kirche" Wien 1864 pag. 396. Conform *Şaguna* „Com. Drept Bis." pag. 57.

[5]—[6] *Aichner* „Comp. juris eccl. 1884 Brixinae pag. 537.

Din cele desfăşurate se desprinde vădit adevărul, că sponsalia de praesenti și matrimonia rata nu se deosebesc în fond întru nimic de logodirile tipiconale orientale.[1] Deosebirea ce pare a fi nu e deosebire de fond, ci numai de formă şi se bazează pe raţiuni de timp şi de loc.

Dacă logodnele încheiate după tipicul euhologiului (molitvelnic) privite şi numai în sine însuş, au valoarea căsătoriilor formale, e de sine înţeles, că cu atât mai tari şi mai indisolubile trebue să considerăm logodnele atunci, când mirii — fără de a mai încheia căsătorie tipiconală sau poate fără a gândì să o mai încheie cândva, — se împărtăşesc de diliciile sexuale.

Am amintit, că legile patriei noastre nu împedecă pe nime de-a păşì la logodna sărbătorească. Actul acesta bisericesc echivalează şi suplineşte căsătoria sau mai bine zis binecuvântarea ei tipiconală. Se naşte acum întrebarea, că dacă conştiinţa creştinului e împăcată în ceeace priveşte partea religioasă a acestei ceremonii, nu e de prisos oare a mai cere binecuvântarea bisericei asupra căsătoriei sale şi atunci, când căsătoria civilă e precedată de o logodnă bisericească tipiconală?

Inregistrarea în matriculele de stat a actului de căsătorie civilă, în faţa bisericii trece ca o simplă formalitate de prenotare și ca o consemnare, pentru ţinerea în evidenţă, a căsătoriilor; căsătoria ca atare se îndeplineşte altădată, în alt loc și după altă rânduială, deosebită de cea făcută în legile publice ale ţării.

Deşì nu mai încape îndoială, că logodna tipiconală, urmată, cum e la noi în Ungaria, de o căsătorie civilă, ţine întru toate locul unei căsătorii bisericeşti, creştinii ce păşesc la taina nunţii trebue să ceară și să dobândească totuş și binecuvântarea specială a căsătoriei lor, pentrucă căsătoria creştină constă și azi din două acţiuni bisericeşti deosebite prin timp și formă: din logodnă și din cununie (în înţeles strâns). Acţiunea principală a misteriului nunţii creştine e cununia, care, după unii canonişti moderni, cuprinde în sine și logodna. Dacă logodna nu se îndeplineşte împreună cu actul cununiei, atunci cununia, prin singur faptul că e cununie, suplineşte logodna omisă, care și aşa e numai pregătirea și începutul căsătoriei. Să se aibă apoi în vedere și

[1] Dr. Ioan Raţ.: „Prelecţiuni teologice despre matrimoniu". Blaj 1875 pag. 71.

faptul evoluțiunii istorice a cununiei și a logodnei. In timpurile străvechi ale creștinismului, logodna era liberă. Căsătoria se putea încheia în dragă voie și fără să-i premeargă logodna.[1] Mai târziu, pe timpul când logodna bisericească — ceremonială — era obligată și trebuia să premeargă căsătoriei și pe când logodna aceasta începuse a fi privită ca egală căsătoriei liturgice, legea civilă află cu cale a sări în ajutorul disciplinei bisericești, dispunând în 893 Leo Filozoful, prin novela 89, că ritualul cununiei e «cond[illegible] sine qua non» a validității și legitimității căsătoriei. Legea aceasta civilă bizantină fù canonizată de întreaga biserică orientală și practicată consecvent și afară de hotarele imperiului bizantin.

Dacă azi ar încunjura cineva, fie și intenționat, încheierea căsătoriei, actul logodnei solemne este și rămâne căsătorie deplină,[2] mai vârtos pentru cazul că mirii au satisfăcut așteptărilor statului civil și au făcut uz și de împreunare corporală. Tot astfel rămâne valabilă și deplină cununia și în acel caz, când logodna, care după firea ei și în puterea dreptului pozitiv în uz trebue să îi premeargă, s'ar omite prin întrelăsare. *Cei cari omit cu voia logodna, ori cununia, sunt vrednici de epitimiile bisericești îndatinate și după împrejurări trebue și pedepsiți*, fără a mai discuta chestiunea limpede a valabilității și legitimității căsătoriei lor ca contract și sacrament.

Celce a fost logodit sărbătorește, a stricat logodna și apoi s'a logodit din nou și s'a căsătorit, trebue socotit necondiționat ca căsătorit a doua oară și în consecvență tratat de județul bisericesc ca atare. De asemenea trebue privit de bigam și acela, care stricând logodna solemnă, încheie alta tot solemnă, fără a mai încheia și căsătorie. Unul ca acesta, în consecvență, nu are întrare liberă în statul preoțesc. Candidatul de preoție să-și tragă deci bine seama când pășește la logodna bisericească, căci în cazul când din logodna aceasta nu se naște căsătorie, numai ca celibe, ori călugăr mai poate înainta la treptele ierarhice.

Pravila în privința aceasta are deplină valoare până azi în biserica românească din Ungaria, fie unită, fie ortodoxă; glavele (capitlu) ei 172 și 176 sunt limpezi: «Logodnele cele solemne,

---

[1] *Balsamon*, Comentar la Nomocanon XIII, 2, la Bălănescu op. cit. 110.

[2] Șaguna rămâne izolat de toți canoniștii orientali, când susține, că logodna solemnă e ca jumătate de căsătorie, el zice: „Astfel de logodnă este validă și are valoarea căsătoriei „*intenționate*“. Șaguna, „Comp. de drept can.“, 1868, Sibiiu. pg. 57.

legale și binecuvântate, au acea putere, ca și matrimoniul..... Sponzalele solemne a doua oară contrasă de cleric sunt impediment la susceperea ordului sau inregularitate».[1]

Dacă s'ar întâmpla ca clericului logodit să îi moară logodnica, nu se poate «logodì cu alta, dacă va apoi să se preoțească, căci se socotește de al doilea căsătorit și nu se poate înainta la căsătorie».[2]

Când biserica deneagă clericilor logodiți a doua oară putința de a fi înaintați în gradele mai înalte,[3] sunt a se înțelege clericii-cantori și lectori, căci despre ipodiaconi știm, că de ar îndrăznì a se mai logodì, își pierd slujba.[4]

Suntem de părerea modestă, că canoanele ar răbda o tâlcuire în acel sens, ca lectorul logodit bisericește să se poată logodì și a doua oară și apoi căsătorì cu altă persoană, în cazul, când mireasa primă, fără nici o cauză binecuvântată, ori poate numai din capriț, strică logodna și se căsătorește cu altcineva. Se poate ivì și cazul, ca o fecioară să fie de rea credință și să se logodească cu vre-un lector cu intențiunea precugetată de a-l părăsì, împedecându-l astfel dela statul ales al preoției.

Credem a fi arătat până la evidență, în baza celor desfășurate aici, că azi, în Ungaria, se poate ca cineva să trăiască în căsătorie bisericească validă și permisă, deșì imperfectă, fără a venì în conflict cu dreptul matrimonial civil, respective cu codicele penal. O astfel de căsătorie bisericească statul nu recunoaște, legea noastră matrimonială simplaminte o ignorează. De aici urmează, că unii credincioși ai bisericei române, dacă nu ar mai reflecta și la efectele civile ale căsătoriei lor, pot să se îndestulească și numai cu căsătoria religioasă, sau mai corect zis, numai cu logodna tipiconală.

Să nu fiu rău înțeles! Nu intenționez a îndemna pe nime a se substrage dela îndeplinirea ordinului civil. Din contră, țintesc într'acolo, ca tot poporeanul nostru să încheie și căsătoria așa numită civilă. Cu atât mai vârtos să nu se ferească nimenea de

---

[1] Vezi cuprinsul sinoptic al pravilei la *Raț* „inst. drept. bis." Blaj, 1887, pg. 77, 78.

[2] Constantin Harmenopulos (1350) epitoma dreptului bisericei orientale liber IV, tit. I §§. 3—4; la Șaguna „comp. de drept" can. 57.

[3] Constituția sinodală din Constantinopol, adusă sub Ioan Xiphil, patriarhul; a se vedea la canonistul călugăr Matei Blastares (1335) în „Syntagma", la Szilágyi o. c. 245.

[4] Can. 6, sinod ecum. VI; la Șaguna, Enchir. 99, 100; Szilágyi l. c. 245.

căsătoria civilă, cu cât, după cum văzurăm, fără de aceasta şi căsătoria bisericească, — considerată sub raportul ordinei de disciplină externă şi liturgică, — e imperfectă, întrucât cununiile acestea nu se pot săvârşì canoniceşte fără a face cunoştinţă cu procuratura.

Aici numai atât voim să constatăm, că în biserica noastră din patrie se poate, şi în adevăr se şi încheie şi azi căsătorii bisericeşti valide şi legitime, întocmai ca şi înainte de punerea în vigoare a legii civile, şi că legea matrimonială civilă şterge în întregime numai valabilitatea civilă a căsătoriei bisericeşti anterioare, iar sub pedeapsa legii civile cad căsătoriile bisericeşti antecedente numai atunci, când au fost administrate canoniceşte după ritualul căsătoriei. Căsătoriile încheiate numai cu concursul bisericesc desfăşurat în liturgica logodnelor, — un fel de azistenţă *sui generis* pasivă a preotului, — nu cad între barierele tribunalului corectiv.

Negreşit că legea civilă matrimonială astfel analizată, ne prezintă o lacună, în raport cu dreptul matrimonial oriental. Nu putem presupune, că legislatorii ar fi voit să lase o uşiţă deschisă, prin care credincioşii ortodocşi s'ar putea strecura, încheind căsătorii valide în faţa bisericii şi invalide în faţa statului.

Din spiritul legii matrimoniale civile, privită în întregime sau şi numai în parte, transpiră clar intenţiunea legislatorului de a face cu neputinţă şi de a *pedepsì aspru orice fel de căsătorie ce ar premerge actului civil.*

N'ar strica, ca în acest punct, legea să fie revizuită sau cel puţin comentată.

Unii vor obiecta, că azi nu se mai practică logodna în sensul celei cvalificate mai sus. Logodna s'au împreunat cu actul cununiei, deci toată expunerea noastră se mişcă pe câmpul larg al teoriei.

Părerea aceasta e greşită. Logodna nu s'a împreunat cu cununia nici unde, afară de Rusia! In biserica românilor din Ungaria, corpul episcopal, ca corp, nu a eliberat nici un circular în care ar face cunoscut contopirea logodnei în liturgica cununiei, cel puţin noi nu avem cunoştinţă. Dacă episcopatele noastre, ca corp, ar fi dispus aşa ceva, se naşte totuş întrebarea, că mai

există, ori ba şi acum logodne tipiconali, separate de slujba cununiei.

Se ştie adecă, că liturgica logodnelor e aşezată de biserica universală, deci e greu ca episcopatul unei biserici particulare să facă schimbări în disciplina aceasta, deşì din cauze juste, şi şi atunci numai cu greu, pare că s'ar ierta. Singuraticii chiriarhi însă nu îşi pot aroga asemenea drepturi în nici o împrejurare. Şi la noi în patrie dăm numai de astfel de dispoziţii, cari au emanat razna numai dela cutare episcop şi nici decum dela toţi ca corporaţiune.

Când s'a ordonat în Rusia, la anul 1775, ca logodna solemnă să se săvârşească deodată cu actul cununiei, nu a dispus un episcop singuratic, ci toţi împreună, *sinodul episcopilor* imperiului rusesc. Motivul împreunării liturgice a fost şi acolo acelaş care e şi la noi în Ungaria, adecă principiul canonic că logodna în efectele ei e egală cu cununia, apoi şi faptul că mulţi desfăceau logodna şi voiau a păşì la căsătorie cu altă persoană. E de remarcat, că pentru membrii dinastiei rămân şi pe mai departe obligamentele vechi de a se logodì şi cununa separat.[1]

Alţii cred, că la noi logodnele solemne au ieşit din uz ele de ele.

E adevărat că în multe părţi credincioşii noştri se logodesc cu încunjurul bisericei, datina aceasta însă nu e generală. In părţile Bănatului d. e. logodnele bisericeşti se menţin şi se observă strict. Abaterea ce s'a făcut e, că preotul nu săvârşeşte slujba logodnei în biserică şi publice, ci adeseori la casa miresei. Imprejurarea aceasta nu detrage nimic din valoarea logodnei, căci criteriul acesteia rezidă în faptul că se săvârşeşte în azistenţa preotului, conform canonului liturgic, — şi în faptul că logodnicii îşi dau cuvântul că vor încheia căsătorie. Esenţa logodnei, prin împrejurarea că se încheie afară de zidurile bisericei, nu se alterează întru nimic, întocmai precum nu pierde nimic din valoare căsătoria celebrată în afară de biserică. Că nu celebrarea în templu e nota esenţială a logodnelor, se poate conchide şi din împrejurarea că logodnele civile nu se încheiau în templu, şi totuş, dupăcum ştim din cele anterioare, biserica a privit în-

[1] Bălănescu, l. c. 110, 111.

tr'un timp şi logodnele acestea ca valide şi prin urmare egale căsătoriei.

Că teza desfăşurată nu e numai din domeniul academic, ci e din vieaţa pastorală, amintesc, că scriitorul acestor şire a logodit sărbătoreşte, în Orăştie, în Octomvrie 1896, o păreche tinără în secret şi fără voia tatălui miresei. Lucrul s'a aflat în timp scurt, tatăl miresei şi matriculantul m'au arătat tribunalului din Deva. Judele de instrucţie m'a ascultat. Procurorul însuş a cerut sistarea afacerei şi senatul de acuză a căzut de acord. Pe tatăl miresei l-am împrocesuat mai pe urmă eu, prin d-l adv. Dr. Aurel Muntean, pentru acuză falsă. Mai târziu l-am iertat.

Se naşte însă întrebarea, că în caz analog, alt tribunal cum ar judeca? *Gruia.*

DIN LUMEA CATOLICĂ.

Cetitorilor acestei reviste le e familiar numele de *Journal de Genève* din cele publicate de mine. Acest excelent organ de publicitate, deşì ziar politic, conţine foarte interesante corespondenţe din lumea catolică şi e la curent cu tot ce se petrece într'ânsa. Ceeace face marele lui merit, e că, neaparţinând vreunei direcţiuni de interese, eşti sigur că într'ânsul găseşti faptele expuse în adevărata lor lumină.

Pentru Francia corespondentul acestui ziar e d-l Julien de Narfon, catolic de confesiune, dar cam independent în judecăţile sale.

Ceeace vreau să public mai la vale sunt două articole din numitul ziar (25 Noemvrie şi 22 Decemvrie 1908) din care se vede ce ţesătură de intrigi şi uneltiri e vieaţa bisericii catolice şi cât de greşiţi sunt acei ce cred că, dacă se va face unitatea dogmatică între biserici, s'a câştigat totul, ca şi cum, în afară de dogme, n'ar exista atâtea năravuri rele care fac cu neputinţă o vieaţă comună a bisericilor.

Dintre articole numai unul e al lui Julien de Narfon. Pe al lui îl traduc însă la urmă, fiindcă se va pricepe mai bine din cetirea celuilalt.

Iată-le:

Vaticanul şi organizarea presei.

D-l Paul Sabatier are bunăvoinţa să ne comunice un articol pe care l-a publicat în zilele acestea în *Grande Revue* şi din care luăm pasagiile următoare:

Dupăce a vorbit de presa Vaticanului la începuturile ei, autorul trece la domnia lui Piu X.

«In cercurile romane se repeta că cardinalul Merry del Val avea în cap un plan mare privitor la organizarea presei. In fiecare ocaziune se amintea rolul important jucat în Germania de ziarele catolice şi, pe această temă, se făceau comparaţiuni între Germania şi Italia. Se mergea până la a se spune că politica sfântului Scaun ar fi necesar osândită la neputinţă cât timp secretariatul pontifical nu va avea la dispoziţiunea sa, pentru a lucra asupra opiniunii publice în ţară şi în străinătate, maşinăria modernă şi perfecţionată pe care o întrebuinţează şi folosesc cancelariile marilor puteri. In Iulie 1907 revelaţiuni scandaloase privitoare la alcătuirea unei ligi secrete printre catolicii germani aduseră la cunoştinţa, mai întâi a lumii romane, iar câteva zile după aceea şi a universului întreg, că există un ziar cu numele «*Corrispondenza romana*», organ oficios de informaţiune în serviciul sfântului Scaun şi mai în special într'al secretariatului pontificial»...

Intemeietorul acestui ziar, scrie d-l Sabatier, fù d-l Benigni, prelat domestic, membru al comisiunii istorico-liturgice, subsecretar al congregaţiunii afacerilor eclesiastice extraordinare.

«Inceputurile d-lui Benigni în ziaristică fură destul de obscure. Preot fără venituri şi fără avere, îşi scotea ceva resurse dintr'o funcţiune subalternă în biblioteca Vaticanului, câteva altele dintr'o colaborare intermitentă la *Eco d'Italia* şi la *Voce della Veritta.* Aparţinea redacţiunii acestor ziare pe vremea când ele susţineau pe Leo Taxil şi Diana Vaughan...[1]

Suirea pe tron a noului Papă e pentru dânsul punctul de plecare al unei carieri noue. Se apropie de palat, renunţă la un liberalism trecător şi puţin profund, şi găseşte îndată ocaziunea de a pune la dispoziţiunea tinărului secretar de stat, ale cărui proiecte le-a ghâcit şi al cărui caracter l-a studiat, partea cea mai bună a experienţei şi îndemânării sale: o experienţă şi îndemânare de ziarist, dobândite la Roma, cam pretutindenea, la întâmplare. La Vatican acestea sunt calităţi destul de rare. D-l Benigni cunoştea perfect obiceiurile vechilor săi confraţi, deprinderile lor de lucru şi pe celelalte. El era foarte designat pentru a îndeplinì funcţiunile de «şef al serviciului presei» în birourile secretariatului de stat. Primeşte pe ziarişti, italieni şi străini, celor mai novici le impune prin competinţa şi autoritatea sa, pe cei mai experimentaţi îi pune în mirare prin mlădierea sa insinuantă...

[1] Cine vrea să ştie ce e cu aceste două personagii, va găsì lămuriri într'un art. al meu în *Păstorul ortodox* din Piteşti, Aprilie 1908. N. Tr.

Dar sistemul nu e întreg cât mijloacele de acțiune se mărginesc la informațiunea orală. Un organ de publicitate mai întins devine îndată indispensabil. Secretariatul de stat trebue să-și aibă foaia sa de depeși ca și marile cancelarii. Se vor găsì banii necesari pentru o instalațiune complicată și costisitoare? Nu e sigur. Totuș d-l Benigni socotește că ezențialul e să începi. Se va publica foaia zilnică cum se va putea; de nu va fi tipărită, se va centigrafia. Nu va circula decât în Roma, dar ziarele, din curiozitate sau complezanță, vor reproduce telegramele; și corespondenții străini se vor însărcina să le împrăștie pe socoteala lor în cele patru colțuri ale lumii. Acestea fură la începuturile ei condițiunile de existență ale ziarului «*Corrispondenza romana*»...

Separațiunea bisericii de stat în Francia și greutățile produse de noul regim, au dat d-lui Benigni de un an încoace mii de ocaziuni de a-și exercita zelul său. Campion al intransingenței și partizan cu cardinalul Merry del Val al politicei: fie ce-o fi întâmple-se orice, întemeietorul *Corespondenței* s'a apucat în prima linie să facă imposibilă orice acomodare și chiar orice încercare de organizare *pentru biserica Franciei*. Noi nu credem că episcopii francezi să fi fost atacați vre-odată în foile anticlericale cu atâta violență și mai cu seamă cu atâta perfidie ca în organul oficios al Secretariatului de stat. Ziarele franceze moderate făcură mai întâi, din convingere sau din prudență, ceeace făcură ziarele germane; refuzară să privească *Corrispondenza* ca trimbițaș al Vaticanului și făcură pe cât putură mai bine, o strictă deosebire între o opiniune oficială pe care ar fi exprimat-o *Osservatore romano* și o opiniune intransigentă al cărei ecou s'ar fi făcut *Corrispondenza*. D-l Benigni se grăbì a-i scoate din rătăcire făcând să se reproducă în ziarul oficial al sfântului Scaun ideile pe care el le emisese în foaia sa, până chiar și cu aceleași expresiuni.

Abatele Lemire propunând și susținând în camera deputaților un amendament de natură a scăpa de peire o parte din bunurile bisericii franceze, *Corrispondența* publică contra lui în tot cursul lunii Decemvrie 1907 o serie de articole atât de injurioase, că preotul deputat crezù că nu poate să nu răspundă. Și o făcù, negând cu energie organului d-lui Benigni calitatea de organ oficios. I-se dădù să înțeleagă că se înșelase, și, dacă mai 'nainte nu va fi avut probe destul de doveditoare, se va fi putut convinge în timpul recentei sale călătorii la Roma. Degeaba solicită onoarea de a fi primit de sfântul părinte și de cardinalul secretar de stat. I-se dădu a înțelege destul de brutal că poarta la care trebue să bată mai întâi e aceea a d-lui Benigni. . . . .

Nu s'ar putea enumăra aici toate campaniile pe cari, prin proceduri analoge, *Corrispondenza romana* le-a dus de un an încoace contra a diferiți catolici italieni, preoți sau laici: insinuațiuni perfide, denunțări false, batjocuri insultătoare. D-l Benigni n'a dat niciodată înapoi dinaintea meschinăriei sau incorectitudinii mijloacelor. Victimele n'ar putea răspunde

chiar de-ar voi: puţine ziare italiene, şi chiar străine, îşi iau beleaua de a întra în luptă deschisă contra teribilei *Corrispondenza.* Căci d-l Benigni e pretutindenea, se amestecă în toate afacerile, chiar în cele mai străine de biserică. El face politică comunală şi politică generală şi chiar politică externă. Noi cunoaştem pe cineva care a umblat prin toate redacţiunile ziarelor din Roma pentru a i-se tipări un răspuns la unul din atacurile *Corespondenţei.* Răspunsul primit fù aproape pretutindenea acelaş: «Nu putem face nimic pentru dumneavoastră mai 'nainte de alegeri».

Se incearcă cumva vre-un ziar să se opue pretenţiunilor d-lui Benigni? Subsecretarul afacerilor eclesiastice dispune de mijloace infalibile pentru a-l înţelepţì. La Roma nu s'a uitat încă aventura unui organ reputat liberal care, din cauză că n'a vrut să-şi schimbe tonul, se văzù rând pe rând interzis de autoritatea episcopală într'un mare număr de dieceze, şi fù chiar pe punctul de a fi interzis şi în Roma. Fù nevoit să se supue şi să primească ca redactor pentru ştirile Vaticanului şi materiile religioase pe un colaborator al d-lui Benigni, chiar pe acela care, titular dacă nu de fapt, fù câteva luni directorul ziarului «*Corrispondenza romana*»...

Organizaţiunea presei în jurul Vaticanului şi în serviciul bandei care astăzi face legea e atât de completă şi de perfecţionată, că nu ne-am putea mira de nimic, afară de lucrul următor: Cum se face că oameni cari dispun de o unealtă atât de însemnată şi de influentă, atât de puternică, n'au căpătat până acum decât rezultate mediocre, şi cel mai adeseori negative? Nevoiţi suntem să concludem că intriga e una, iar adevărata politică alta. Prin silinţe combinate oamenii dela «*Corrispondenza romana*» împreună cu aliaţii şi ocrotitorii lor au creat un sistem pe care şi intriga şi politica puteau să-l exploateze cu folos. Am văzut foloasele scoase din intrigă; nu vedem încă ce a putut câştiga politica Vaticanului; cât a perdut şi perde încă pe fiecare zi onoarea tradiţională a bisericii romane, apare din nenorocire cu prea multă strălucire pentruca să ne mai permitem să insistăm aici».

Şi acum al doilea articol, al d-lui Julien de Narfon:

Un episcop la Sorbona.

Şi în Francia era să avem o afacere Schnitzer, dar o afacere Schnitzer care s'ar fi deosebit esenţial de cealaltă, pentrucă profesorului francez pe care unii voiau să-l reducă la tăcere, deşi aparţine încă episcopatului şi situaţiunea sa canonică e absolut regulată, nu i-s'ar putea imputa la Roma nimic mai mult decât patriotismul şi lealitatea de care n'a vrut să se depărteze faţă de guvernul republican.

In Octomvrie 1907 monseniorul Lacroix şi-a dat demisiunea din oficiul de episcop de Tarentaise. Dimisiune motivată oficial de starea sănătăţii sale, dar mai adevărat de nişte dificultăţi foarte grave, izvorîte din separaţiunea bisericii de stat. Dealtfel episcopul demisionat se explică destul

de lămurit într'o scrisoare de adio pe care o adresă clerului său. «Tot ceeace era omeneşte posibil de făcut, scria el, cred că am încercat».

El întemeiase anume, cu scopul de a scăpa măcar o parte din patrimoniul bisericii din Tarentaise, o societate în felul legii dela 1901, ale cărei statute dealtfel erau făcute întocmai după cele ale Asociaţiunii diecezane din Gironde, asociaţiune aprobată şi binecuvântată de papă. Totuş Piu X desaprobă această societate. Monseniorul Lacroix se înclină şi pronunţă el însuş dizolvarea.

«Dar, vai! adăuga el în scrisoarea citată mai sus, abia s'a terminat sacrificiul, şi catastrofele s'au produs, luând cu ele năvalnic, ca într'o vijelie de moarte, episcopatul, seminariile, veniturile, într'un cuvânt tot ceeace noi eram deprinşi să privim ca organe indispensabile ale vieţii catolice în dieceză».

Lipsit de aceste organe pe cari le socotea «indispensabile», monseniorul Lacroix preferă fără îndoială să se retragă decât să păstreze o autoritate al cărei exerciţiu i-se îngreuiase. Mai mult încă, demisionă în chipul cel mai demn:

«Cunoscând trebuinţele sfântului Scaun, scrie el papii, nu cer nici ajutor nici pensie: gândul meu este de a scoate din lucru, numai din lucru, resursele traiului meu».

Monseniorul Lacroix hotărându-se să-şi câştige numai prin muncă resursele necesare vieţii sale, guvernul care, nu putea să-l ignoreze, oferì câteva luni mai târziu episcopului de mai 'nainte al Tarentaisei o catedră de istoria bisericească la şcoala de înalte studii, şi acesta primì. Nu era nimic de mirat şi nimic anormal, deoarece monseniorul Lacroix care mai 'nainte de a fi chemat la episcopat aparţinea universităţii ca duhovnic al liceului Michelet, şi care este doctor în litere, se găsea în condiţiunile cerute pentru a ocupa această catedră.

Pe de altă parte papa nu făcuse nici o obiecţiune proiectului episcopului demisionat de a-şi câştiga numai prin muncă resursele sale. Nu încercase de loc să-l abată dela gândul acesta. Nu-i oferise nimic, prin urmare cel interesat n'avea la ce să-şi impue vre-o restricţiune. Mai mult — am această informaţiune dela un preot din anturajul imediat al prelatului — mai 'nainte de numirea sa oficială la şcoala de înalte studii, monseniorul Lacroix se crezù dator să vestească pe sfântul Scaun că această numire e sigură şi apropiată. Scrisoarea trimisă în acest scop era plină de cel mai filial respect. Dar rămase fără răspuns. Episcopul demisionat era în drept să creadă că suveranul pontifice se desinteresa de soartea sa, sau cel puţin că nu înţelegea să-i stingherească de loc libertatea. Monseniorul Lacroix şi-a început cursul la Sorbona la 12 Noemvrie acest an. Succesul se anunţă, un succes minunat. Lumea se îngrămădea în prea mica sală în care episcopul-profesor îşi făcea primul său curs. Auditorul era format de un număr respectabil de preoţi şi călugări care fură unanimi, absolut unanimi, a recunoaşte perfecta sa corectitudine. Mi-se va

permite să adaug că monseniorul Lacroix n'avea mare merit rămânând strict ortodox, deoarece subiectul ales de el nu atingea nici deaproape nici dedeparte vre-una din chestiunile supuse magisteriului doctrinal al bisericii.

Totuş, chiar de a doua zi, şi atunci când era materialmente imposibil ca papa să fi avut cunoştinţă de textul primului curs, ziarul «*Matin*» primea din Roma o veste telefonică în care se spunea că Piu X ar fi dispus să excomunice pe monseniorul Lacroix din cauza înclinărilor moderniste ale învăţământului său.

Manevră evidentă, dar manevră falsă şi cât de stângace! Adversarii prelatului nu întârziară — să le facem această dreptate — a înţelege ce greşală comiseseră, şi neputând cu nici un chip să-l acuze de eterodoxie, neputând deci să motiveze excomunicarea cu care pretindeau că e ameninţat, se hotărâră să schimbe bateriile de tragere. «*Echo de Paris*» care e considerat că primeşte comunicări dela secretariatul de stat al Vaticanului, rectifică informaţiunea lui «*Matin*», iar celelalte ziare religioase, afară de «*Croix*» şi «*Univers*» care rar fac rectificări, publicară o retractare identică, adăogând numai că cursul profesorului va fi supraveghiat cu stricteţă. Fù supraveghiat, fără îndoială, dar nu se găsì nimic de criticat. Cunoaştem chiar pe un iezuit care, ieşind dela ultima conferenţă, zicea către un amic: «E clar, bine spus şi foarte demn».

Se luă atunci hotărârea de a se recurge la alt mijloc. In ajunul lecţiunii a treia, când toată presa constatase corectitudinea ireproşabilă şi succesul incontestabil al celor două dintâi, «*Croix*» şi «*Univers*» publicară sub titlul: *Cazul Monseniorului Lacroix,* următoarea notă datată din Roma:

«Poziţiunea monseniorului Lacroix rămâne falsă. Papa nu-şi ascunde adânca sa durere că vede pe un episcop primind o asemenea situaţiune. Aici se doreşte ca catolicii să-şi înţeleagă datoria de a se abţinea cu rigoare să urmeze acest curs.

De unde venea această notă? Desigur din birourile ziarului «*Corrispondenza romana*» pe care-l conduce monseniorul Benigni. In ce, pentruce, faţă de ce poziţiunea monseniorului Lacroix e falsă? Tocmai asta uita «*Corrispondenza romana*», şi avea şi de ce, să dicteze celor doi confraţi ai noştri din Paris care se cred datori să calce pe urmele sale, de care lucru nu prea au dreptul să fie mândri. Poziţiunea monseniorului Lacroix, numit regulat la Sorbona de guvernul francez, fără nici o obiecţiune din partea sfântului Scaun, ar fi falsă numai în cazul când libertatea cursului său ar fi împedecată de vre-un program de studii impus profesorilor. Dar nimic de această natură nu e de temut.

Nota tendenţioasă a ziarelor «*Croix*» şi «*Univers*» nu stă în picioare, dar intenţiunea perfidă — pe care dealtfel n'o imput absolut acestor ziare — nu apare decât cu atât mai bine. E vizibil că, că în lipsa scandalului care s'ar fi dorit şi care nu s'a produs, s'a căutat să se creeze, cum se va putea, un scandal imaginar. Sfântul Scaun a păstrat tăcerea. Dar nu

e prea îndrăzneţ de a gândì că ziarele din Roma şi Paris care primesc direcţiuni oficioase dela secretariatul de stat al Vaticanului, n'au început această campanie decât pentrucă aveau siguranţa că nu vor fi desminţiţi. Şi tocmai aici apare limpede viţiul sistemului care atât de bine a fost pus în evidenţă de articolul din «*Grand Revue*» şi din care «*Journal de Genève*» a dat extracte atât de curioase. «Cazul monseniorului Lacroix» mi-se pare că ilustrează într'un chip foarte interesant revelaţiunile cuprinse în acel articol. Şi din partea mea n'aş putea regreta îndestul că ziare franceze se înjosesc a primì cuvântul lor de ordine dela o foaie străină despre care s'a putut spune că întemeietorul ei «s'a silit mai cu seamă să facă cu neputinţă orice acomodare şi chiar orice încercare de a organiza biserica Franciei» şi încă că episcopii noştri «niciodată n'au fost atacaţi cu atâta violenţă şi mai cu seamă cu atâta perfidie cum a făcut-o organul oficios al secretariatului de stat».

Secretarul de stat inspiră campania pe care «*Corrispondenza romana*» o duce în acest moment contra monseniorului Lacroix? Ceeace e sigur şi deconcertează ideia pe care eu mi-o fac despre dreptate şi caritate, este că n'a socotit potrivit că ar fi bine să desmintă, deşì se pretinde că acì ar fi angajat sfântul Scaun.

Şi pe de altă parte nu se poate presupune fără îndrăzneală prea mare că principalul colaborator al lui Piu X n'ar simţì o excesivă duioşie faţă de un episcop care, cu toată separaţiunea şi urmările ei, stăruieşte încă a nu se crede deslegat de orice obligaţiune faţă de guvernul ţării sale, şi a dorì un acord între cele două puteri, pentru onoarea comună şi în interesul reciproc al patriei sale şi a Bisericii. Dorinţă legitimă în definitiv, dar care are păcatul de a fi opusă sistemului politic al cardinalului Merry del Val, sistem protivnic oricărei împăcări şi care păşeşte în întregime spre un răsboi fără milă contra guvernului francez.

Revin la cursul monseniorului Lacroix pentru a spune — chiar dacă «*Corrispondenza romana*» m'ar mai trata odată de anticlerical şi duşman al bisericii, ceeace dealtfel mă înveseleşte foarte mult — că auditorii prelatului nu par de loc dispuşi a se lăsa intimidaţi de această campanie: frecvenţa lor în creştere ajunge s'o probeze. După cât ştim, d-l Benigni nu este judecător al ortodoxiei episcopilor noştri nici a corectitudinii situaţiunii lor. Iar dacă, cu toate acestea, îi place să constate această ortodoxie sau corectitudine, pentru a ne impresiona, va trebuì cel puţin să ne spue pentruce, iar criticele sale să fie justificate prin fapte.

Tradus de
Arhim. I. Scriban.

PRINOASELE DELA ALTAR.

Din vremurile cele mai vechi, omul pământean a simţit trebuinţa sufletească să se închine unei fiinţe sau unei puteri mai înalte, pe care o socotea de făptuitorul şi stăpânitorul tuturor celor văzute şi nevăzute. La această 'nchinare îl îndemna în chip firesc, conştiinţa slăbiciunii şi nemerniciei sale faţă de fiinţa aceea superioară, a cărei mărire şi putere, după făpturile sale, o socotea neajunsă şi nemărginită. In conştiinţa aceasta, în simţul acesta de atârnare dela o putere mai presus de firea omenească, zace aşadar sâmburele religiunii dintru început. Şi dupăce omul, toate câte se petrec înlăuntrul minţii şi inimii sale le înfăţişează înafară prin mijlocirea trupului, urma, în chip firesc, ca şi religiunea, ca simţământ lăuntric să şi-o arate prin feliurite semne şi forme din afară, cum şi-o arată şi astăzi prin rugăciune, prin ridicarea ochilor spre cer, încrucişarea mânilor, plecarea genunchilor şi altele, după cum e puterea şi feliul simţământului religios al omului.

Pe lângă semnele acestea însă omenimea dela începutul fiinţării sale şi-a înfăţişat în afară legătura ei sufletească cu dumnezeirea, căreia se închina şi prin aşa numitele *jertfe* sau *prinoase.*

Inchinarea cu jertfe a izvorît iarăş, în cel mai firesc chip, din conştiinţa omului că Dumnezeu este făptuitorul şi dătătorul a toate şi în urmare se cuvine, ca din darurile şi bunătăţile, cari le revarsă cu'nbelşugare asupra sa, să-i aducă o părticică drept jertfă de mulţămită şi recunoştinţă. In legătură cu aceasta s'a ajuns mai apoi la obiceiul religios, că jertfa să o primească slujitorul ales al altarului, care, după săvârşirea ceremoniei îndatinate, să o consume spre mărirea lui Dumnezeu.

Aducerea jertfelor ne apare astfel, deodată cu religiunea, ca un cult extern, ca o formă de exprimare a acesteia.

Cea dintâi jertfă de care se face pomenire în cărţile lui Moise, jertfa lui Cain şi a lui Avel, este jertfă *de mulţămită.* Dintr'alte însemnări ale Testamentului vechiu aflăm, că poporul lui Moise mai aducea jertfe *de preamărire*, jertfe *de cerere* şi în sfârşit jerfe *de pocăinţă.* Acestea din urmă cu deosebire s'au ridicat la suprafaţă, ajungând a fi cele mai îndatinate. Faptul acesta, arheologii sfintei scripturi 'l reduc la conştiinţa păcatului strămoşesc, care apăsa sufletul poporului iudaic.

Conştiinţa că prin păcatul strămoşesc a fost vătămată maiestatea şi bunătatea lui Dumnezeu, a sugrumat adecă încrederea şi îndrăzneala cu care se apropia omul cel dintâi de făptuitorul său, şi astfel trebuia acum să se afle căi şi mijloace, cu ajutorul cărora să se spele greşala şi să se redobândească iarăş dragostea

și milostivirea Tatălui. In chipul acesta se nasc jertfele *de pocăință*, deoparte ca semne externe ale simțământului de deprimare și de remușcare sufletească, de altă parte ca mijloace de îndulcire a legăturii înăsprite dintre om și Dumnezeul său. Așa se explică, că Jidovii cei vechi, înainte de ce duceau animalul de jertfă la locul destinat, îi puneau mânile pe cap, rostind cu glas tânguitor psalmi de pocăință, în semn de recunoaștere, că după dreptate ei înșiși s'ar cuvenì să moară, iar nu animalul asupra căruia își transpuneau păcatele și-l jertfeau ca să dobândească iertare. Jertfirea de animale, atât la Jidovi, cât și la celelalte popoare din vechime, izvorea de altcum din credința, că omul singur nu-i în stare să dea satisfacție deplină lui Dumnezeu. Trebuia jertfit sânge de animal ca să primească deslegarea de păcate.

A trebuit să vină Mântuitorul Hristos, ca să arate că iertarea păcatelor se poate câștiga și numai prin recunoașterea și mărturisirea lor și prin împărtășirea cu trupul și sângele său în formă de pâne și vin.

In felul acesta cultul jertfelor s'a desvoltat în mod natural, ca o urmare firească a simțămintelor religioase și a trebuințelor sufletești ale omului. Nu ne putem îndoi însă, că la regularea acestui factor însemnat al vieții religioase a lucrat și mâna cea nevăzută a lui Dumnezeu, îndrumătorul cugetelor și al faptelor omenești. In credința aceasta ne întărește și faptul, că jertfele de sânge ale Jidovilor ne apar oarecum ca preludiile jertfei aduse de Mântuitorul pe cruce pentru izbăvirea neamului omenesc din păcat.

Incât privește *materia* sau obiectul destinat pentru jertfă, știm, că la Jidovi el se lua cu deosebire din regnul animal și vegetal. Cei mai bogați jertfeau tauri, boi, viței și berbeci; cei mai săraci porumbi și turturele. Legea lui Moise oprea cu asprime ca animalul de jertfă să fie prea tinăr sau prea bătrân. De asemenea era oprit să aibă vre-o scădere trupească. Era destul să fie orb sau schiop, pentruca rabinul să nu-l primească de jertfă. Pești și animale sălbatice, peste tot era interzis să se taie la altar.

Dintre vegetale se jertfeau grâul (atât spicele, cât și grăunțele), făina și productele ei: pâne, turte și un fel de prăjituri lătărețe și rotunde, în forma mălaiului românesc. La acestea se adăugau vin, uleiu, tămâe și sare. Mierea, strugurii, merele și alte fructe sălbatice erau oprite.

Toate jertfele acestea la Iudei aveau mai întâi însemnătate *economică*, fiind, cum am arătat daruri de mulțămită și recunoștință către Dumnezeu pentru buna rodire a pământului. In rândul al doilea aveau însemnătate *religioasă*, fiind mijloace și

semne de pocăinţă şi înfrângere a inimii. Unii le atribue în sfârşit şi însemnătate *istorică,* considerându-le ca semne de aducere aminte de vremea petrecută de Judei în corturi după ieşirea lor din robia Egiptului. (Levit. XXIII. 44.).

*
* *

Aceleaşi motive, cari au dat naştere jertfelor în cultul mozaic, au determinat păstrarea lor şi în biserica creştină, care le-a moştenit în mare parte din biserica iudaică.

Moştenirea aceasta a suferit apoi, fireşte, schimbările reclamate de nouăle principii de credinţă, acomodându-se şi formelor cultului creştin. Astfel, dupăce culminaţiunea cultului creştin zace în pregătirea sfintei cuminecături, care se preface în însuş trupul şi sângele Mântuitorului, celce a şi aşezat-o la cina cea de taină, urma în chip firesc, ca în biserica creştină jertfele *materiale* să se aducă în rândul prim pentru taina sfintei euharistii, care însaş este jertfă de mulţămită şi recunoştinţă faţă de mântuitorul Christos, celce s'a jertfit pe sine pentru izbăvirea omului din păcatul strămoşesc. In chipul acesta, dintre prinoasele legii mozaice, în biserica lui Christos, s'au păstrat până astăzi — cu unele diferenţe de înterpretare şi folosinţă — pânea şi vinul, apoi uleiul, tămâia şi'n sfârşit lumânările (făcliile), care iarăş au primit la rândul lor o menire şi însemnătate specială.

Dealtcum, ştim toţi, că în sensul principiilor evangelice jertfa cea adevărată, care ne-o cere Iisus Christos, nu poate fi cea materială, ci jertfa *spirituală:* «duhul umilit, inima înfrântă şi smerită» şi faptele de milostenie, căci «mila voiesc, iară nu jertfa», zice însuş la evang. Mateiu. Cu toate acestea Mântuitorul nu a excepţionat nici aducerea de jertfe materiale la altar, buna primire a acestora o condiţionează însă de o singură recerinţă: *inima curată şi împăcată.*

«De aduci darul tău la altar şi acolo-ţi vei aduce aminte, că fratele tău are ceva asupra ta: lasă acolo darul tău înaintea altarului şi mergi de te împacă întâi cu fratele tău şi atunci venind adù darul tău» — zice iarăş în sf. evangelie dela Mateiu. (C. V. st. 23).

*
* *

In biserica noastră românească de rit răsăritean, cel mai vechiu şi mai îndatinat prinos, ce se aduce la altarul Domnului, este fără îndoială, pânişoara destinată pentru agneţ, pe care o cunoaştem sub numirea de *prescură.*

Prescura aceasta, pe care poporul nostru credincios în decurs de optsprezece veacuri de vieaţă creştinească a jertfit-o din grânarul său cel sărac la sfântul proscomidier, ne-am obicinuit

astăzi să o privim nu numai ca un simplu prinos de natură religioasă, ci totodată şi ca un *dar şi simbol cu caracter naţional-românesc.*

După concepţia noastră de astăzi, când trăim în biserică naţională, chiar şi prescura ne dă nunumai măsura simţului religios al poporului nostru, ci mai vârtos criterul dragostii şi alipirii sale faţă de biserica şi de legea sa strămoşească. Această trăsătură naţională a prescurii se exprimă foarte potrivit, de câteori ni-se dă nenorocitul prilej să cetim în vre-o gazetă osânda cutărui cărturar de al nostru, fecior de preot dela sat, care ajuns «domn» are imprudenţa să-şi bată joc de poporul, cu a cărui *«prescură românească»* a fost crescut la şcoale.

Deşi e o jertfă mică, valoarea prescurii creşte aşadar prin atribuţiunea specială ce-a primit în curgerea veacurilor, considerată fiind că expresiunea legăturii celei tari şi strânse dintre popor şi biserică, dintre turmă şi păstor.

Dragostea cu care jertfeşte poporul nostru prinoase la altar o cunoaştem cu toţii, deşi nu toţi o ştim apreţia după cuviinţă. Cunoaştem cazuri, când omul sărac a cumpărat cu bani scumpi grăunţele şi a luat bucătura din gura copiilor săi, numai ca să-şi poată trimite, la ziua anumită, prescura sa, la biserică.

In urmare, cred, că putem afirma, fără a lăsa bănuiala unei interpretări de nuanţă egoistică, cumcă acolo unde prinoasele dela altar se împuţinează sau lipsesc, e semn că s'a răcit nu numai simţul de jertfă al poporului, ci totodată s'a slăbit legătura sufletească dintre el şi biserică, s'au clătinat temeliile credinţii strămoşeşti. ***Gh. Tulbure.***

JURĂMÂNTUL[1]

în cele 21 predici „despre statui" şi în predica întâia „către catechumeni" ale celui întru sfinţi părintelui nostru IOAN GURĂ DE AUR.

Activitatea cea mare, uriaşă a sfântului părinte Ioan Gură de aur s'a extins preste întregul câmp al literaturii şi practicei religioase creştine. Cumpăna însemnătăţii sale imense se pleacă însă pe partea retoricei creştine. Iată şi scurta, dar deplina expresie a recunoştinţei, cu care l-au încununat acei creştini ai veacului său, cari au fost capabili să înţeleagă neperitorul merit retoric al lui: mai bine este să se stângă soarele decât să amuţească gura lui Ioan.

Esenţa artei sale constă în desăvârşirea formei, în actualitatea subiectelor din predicile lui. Şi astăzi te răpesc aceste predici,

[1] Cetit în soc. acad. teol. rom: „Academia ortodoxă" la şedinţa literară închinată sf. Ioan Gură de aur din 28. XII. gr. 1907. cu prilejul împlinirii a 1500 de ani dela moartea lui.

cari atuncea îi entuziasmau pe credincioşi întru atâta, încât uitând unde sunt, izbucniau în aplauze nepotolite de-l nevoiau pre sf. Ioan să strige, că biserica nu este teatru.[1] După o mie şi cinci sute de ani s'a schimbat spiritul timpului, altul este gustul; dar cu toate acestea vorba lui atrăgătoare, ţesută cu exemple captivatoare, cu imagini şi comparaţii vii, are acelaş efect asupra cetitorilor săi.

Despre ce a predicat sf. Ioan Gură de Aur? Mai potrivit este să ne întrebăm: despre ce nu a predicat? Dar cum conţinutul predicei în genere trebue să se refere ască la vieaţa creştinească, aşa şi în predicile sf. Ioan predomneşte momentul etic. Aproape toate virtuţile creştine îşi află lauda şi mai toate păcatele condamnarea, în predicile lui.

Scopul principal al predicei sale este învăţarea, îndreptarea şi conducerea credincioşilor la mântuire. Dacă v'am îndreptat, zice el, am primit şi ajuns totul.[2] El este atât de pătruns de această misiune a sa, încât însuş ar voì să supoarte greutăţile şi ostenelile virtuţii tuturora, numai să-i vadă mântuiţi; ba îi pare rău, că nu va putea să sufere şi pedeapsa eternă în locul altora.

Multe şi felurite sunt mijloacele de îndreptare folosite de sf. Ioan. Argumentele principale menite a convinge mintea, a îndrepta inima şi a mişca voia sunt luate din sf. Scriptură, din experienţă şi tradează o neîntrecută pricepere întru folosirea împrejurărilor actualităţii. Poate în cel mai strălucit mod s'au împreunat aceste momente în aşa zisele sale predici «despre statui».

Ansă la ţinerea acestor predici i-a dat-o sf. Ioan o răscoală[3] din Antiohia provocată de împăratul Teodosiu prin impunerea unei contribuţii prea mari; în această răsmiriţă poporul furios a sdrobit în bucăţi statuele împăratului, o crimă straşnică pe vremea aceea, care numai decât avea să aducă cu sine peirea oraşului. Panică mare, deputaţiuni la împăratul, între cari şi însuş mitropolitul Flavian, vestì că armata s'a mobilizat spre Antiohia, cercetări incvizitorice, arestări numeroase, închiderea locurilor publice etc., au fost urmarea acestei mici dar nesocotite revolte. Aceste toate au avut de efect fuga celei mai mari părţi a poporaţiunii din oraş, aşa că sf. Ioan trebuia să combată acest pas de pe amvon: şi pe cei fugiţi acum, îi vom învăţa atuncea (când se vor întoarce), că nu siguritătii locului şi nici fugii şi retragerii să-şi încredinţeze speranţa mântuirei, ci bunei purtări a sufletului şi virtuţii moravurilor.[4] Cei rămaşi stăteau ascunşi şi plini de groază; iar de ieşiau, doar' numai în biserică se furişau tăcuţi şi întristaţi.

[1] II. 4. Cifrele romane arată, a câta predică „despre statui" este respectiva, şi cele arabice capitolul ei.
[2] VI. 7.
[3] prin Februar a. 338 d. Hr. v., Rev. Teol. 1907 pag. 397.
[4] IV. 6.

Sf. Ioan prinse momentul şi, în decursul postului Paştilor acelui an, rostì poporului din Antiohia, ajuns în desperare, vestitele sale predici «despre statui», dintre cari una însă poartă astăzi numele: întâia către catechumeni. Pe calea învăţăturii sfinte, sprijinite de experienţa realităţii, purcede sf. Ioan spre a mângăia şi îndrepta pe credincioşii săi. Mângăierea şi îndreptarea stau în strânsă legătură. O mângăiere deplină nu e posibilă fără îndreptare, fiindcă numai aceasta ne împacă conştiinţa şi ne dă speranţă: cele două premise indispensabile ale mângăierii.

Sf. Ioan zice către Antiohieni: Ştiind noi acestea, adecă pericolul, în care se află oraşul pe deoparte, iar pe de alta, că numai căinţa şi îndreptarea ne pot mântuì, ştiind acestea, să ne schimbăm viaţa şi să ne îndreptăm; încă mai nainte de ce ne vom fi mântuit de panica ce ne apasă, să purtăm grije de virtute şi pietate. Cu acest scop voiu să vă impun trei porunci, pe cari să le păziţi în timpul postului: *a)* să nu vorbiţi pe nimeni de rău, *b)* să nu înduşmăniţi pe nimeni şi *c)* să vă desvăţaţi gura cu totul dela reaua deprindere a jurământului.[1] Aceste trei puncte formează oarecum dispoziţia acestor douăzeci şi una de predici. Nu-i vorbă, sunt foarte multe lucruri, cari se mai tratează, fie mai pe larg ori mai pe scurt; dar punctul de gravitaţiune îl formează aceste trei teze. Iar în fruntea acestora stă[2] jurământul: De ce îşi dă sf. Ioan atâta silinţă combaterea acestui păcat, nu ne spune direct: Ştiu bine, că vă miraţi de ce mă sârguesc atât de tare pentru această poruncă; dar împliniţi mai întâi porunca, şi apoi vă voi spune, zice el;[3] şi totuş nu zice nici când: aceasta ori aceasta e pricina zelului mare în privinţa combaterii jurământului; aşa că toate cele spuse şi dovedite despre jurământ le vom priví drept cauză pentru osârdia sa în partea aceasta

Faptul, că sf. Ioan singur dă atâta atenţie jurământului şi împrejurarea că tocmai la tratarea acestui subiect ies la iveală cele mai multe din calităţile sale retorice şi cele pastorale în genere, precum şi metodul său de *purcedere*, şi în fine însemnătatea jurământului ca atare, — m'au făcut să mă ocup de această întrebare.

Tot ce se referă la jurământ în aceste douăzeci şi una de predici «despre statui» şi în predica întâia «către catechumeni»[4] ale sfântului Ioan Gură de aur se poate împărţi sistematic în urmă-

---

[1] III, 7.
[2] IV, 6.
[3] XII, 5.
[4] Toate la un loc nu sunt: 22, ci tot numai: 21; predica primă „despre statui" s'a pus cu nedreptul în şirul acestora; datând din alt timp; iar predica întâia „către catechumeni" este de aceeaş coloare şi din acelaş timp cu cele despre statui unde i-se şi cuvine locul. De aceea avem 21 de predici despre statui dintre cari una poartă numele „către catechumeni".

toarele rubrici: 1. Ce jurământ este acela, de care se ocupă sf. Ioan în aceste predici. 2. Jurământul acesta ca păcat și consecvențele lui. 3. Metodul și mijloacele de îndreptare. 4. Respingerea obiecțiunilor și argumentelor produse în contra posibilității îndreptării. 5. Rezultatul obținut de sf. Ioan, după înseși spusele lui.

1. Despre care fel al jurământului tratează sf. Ioan în predicele amintite? Este jurământul în deobște, sau este numai jurământul conces, ori în fine numai cel neconces? La prima vedere s'ar părea că sf. Ioan vorbește despre jurământ în genere, fără a face deosebirea între un jurământ conces și altul neconces de legea Dumnezeiască, și îl combate din principiu. Asta pare să rezulte din faptul, că nicăiri nu se amintește despre vr'un jurământ permis; nu se găsește nici o prețuire, laudă, un cuvânt bun pentru jurământ, în fine vre-o aprobare directă a lui. Dar indirect rezultă, că Sf. Ioan nu condamnă din principiu jurământul însuș, ci atât el cât și poporul, cătră care vorbește, are știință despre jurământul conces. Sf. Ioan accentuează la toată ocazia, că între credincioșii săi jurămintele se fac în mod ușuratec, nesocotit, arbitrar, pentru lucruri de nimic etc. și toate exemplele aduse de el sunt de soiul acesta. Din aceasta se vede, că gândul se îndrepta și la juráminte, cari corespund unor condițiuni contrare acestora. Într'un loc apoi zice: nu te poți împăca cu Dumnezeu, dacă *disprețuești* jurământul, de unde rezultă că jurământul în sine nu este desprețuit, ci de stimat. Acesta poate să fie jurământul tratat de el, pe care îl declară de un rău așa mare? Nu. Acesta este jurământul, conces, jurământul care face chiar parte din cultul lui Dumnezeu, de aceea nu este permis a-l desprețuì.

În alt loc zice sf. Ioan vorbind despre porunca Domnului: Dumnezeu a zis: «Să nu juri» [1] Nu mă mai întreba despre cauza (de ce-a zis!) Era firesc să se 'ntrebe de cauză, știind cu toții că jurământul nu este oprit în mod absolut. «Este o poruncă a Domnului. El care a dat'o a știut și cauza poruncii». Așa trece sf. Ioan peste această întrebare. Faptul, că sf. Ioan nu vorbește nimic despre jurământul conces se explică prin aceea că abuzul jurământului era așa de mare și răspândit, încât pentru stârpirea lui radicală era rațional a și purcede radical. Și Christos a purces tot asemenea din aceeaș pricină, căci El, deși la întrebarea mai marilor preoților singur s'a provocat la Dumnezeu, văzând abuzul cel mare, ce se face din jurământ, a poruncit: Iar eu vă zic să nu jurați de loc. [2] Apoi desbaterile în formă populară asupra jurământului conces puteau să dee ocazie pentru sofisterii și subtilități absurde în favorul întemeierii false și susținerii nedrepte a acelui abuz, ce se făcea cu jurământul. [3] Rămâne deci constatat,

[1] De bună samă se gândește la Motth. V, 32, 34. [2] ibid. [3] vezi tot aice mai la vale.

că jurământul tratat de sf. Ioan în aceste predici este jurământul abuziv, jurământul neconces.

Acest jurământ, de care se ocupă sf. Ioan, se poate împărţi în *jurământ asertoric*, care întăreşte adeveritatea unei mărtusiri asupra unui fapt deja întâmplat, a unei acţiuni trecute sau cel mult prezente, şi în *jurământ promisoric* sau *făgăduitor*, care serveşte pentru confirmarea promisiunilor, voturilor. Cu privire la jurământul asertor ni se spune: Unii sunt plini de jurăminte şi totuş nu află credinţă.[1] Jurământul promisor este sau aşa fel, că obligă numai pe acela, care-l face, cum a fost jurământul lui Irod, când a juruit să dea capul lui Ioan Botezătorul,[2] ori jurământul lui Jefte,[3] sau aşa că leagă pe mai mulţi, d. e. jurământul lui Saul[4] ori al lui Zedechia.[5] Mai avem apoi un fel de jurăminte des amintite, cari pot fi de natură atât asertoră, cât şi promisoră şi cari se caracterizează prin faptul, că nu pot exista mai puţine decât două, fiind dependente unul de altul prin raportul ce există între ele: după acest raport se pot numì şi: *jurăminte contradictorice.* Exemplu: unul jură, că faptul cutare este adevărat, al doilea însă jură despre acelaş fapt, că nu e adevărat; dătornicul jură că atunci şi atunci trebue să primească banii, iar cel dator jură că tocmai atunci nu-i va da înapoi.[6]

In privinţa formei sau formulei jurământului nu se aminteşte nimic; se vor fi întrebuinţat însă formulele de jurământ obicinuite în acel timp de caracter creştin, dar împestriţate probabil şi cu elemente păgâne.

Cel puţin din întrebuinţarea unor formule păgâneşti se explică pricina războiului ce-l poartă sf. Ioan în contra jurământului.[7] Ştim apoi, că jurământul combătut de sf. Ioan se făcea *direct:* cu provocare la Dumnezeu,[8] la numele lui Dumnezeu,[9] la mărirea lui,[10] şi *indirect* sau mijlocit: cu provocare la altar şi la evanghelie.[11] In fine cu privire la împrejurările externe era acel jurământ *simplu,* fără solemnitate: jurămintele făcute în vorbă, acasă, pe drumuri etc.,[12] şi *solemn:* în biserică la altar şi pe evanghelie.

---

[1] VII. 5.
[2] XIV, 1.
[3] ibid 3.
[4] ibid 2. [5] XIX, 3.
[6] XIV, 1.
[7] Conf. E. Voiutschi: Prelegeri academice din Teologia morală ortodoxă, Cernăuţ, 1906, vol. I, pag. 190.
[8] Cătră catechumeni I, 5.
[9] VII, 5, IX, 5.
[10] VII, 5.
[11] ibid.
[12] V, 7, XIV, 1 ş. a.

Părerea sf. Ioan despre impunerea jurământului nu o putem preciza. El dă sfatul, ca creştinii mai bine să sufere orice, decât să se *dea siliţi* a face un jurământ.[1] Creştinul adevărat mai degrabă lasă să i-se taie limba decât să jure.[2] Nu există necesitate, într'un lucru oprit prin legea divină. Dar provenienţa acestei afirmaţiuni, că jurământul nu se poate impune, ne-o putem explica numai în două feliuri: ori sf. Ioan i-a poruncit Domnului: eu vă zic să nu juraţi de loc, în sens absolut, din pricina expusă mai sus — a radicalismului, ori, ceeace e şi mai probabil, el opreşte categoric jurământul, are în vedere numai jurământul neconces, nu jurământul ca atare. De altfel apoi şi din imputarea ce li-o face ascultătorilor săi, că jură fără silă,[3] pare să se deducă socotinţa lui, că şi sila în privinţa aceasta are oarecare rost. Totuş însă nu putem spune nimic precis cu privire la ideia sf. Ioan despre impunerea jurământului.

Bine înţeles, că şi jurământul neconces poate fi şi adevărat şi fals; sf. Ioan le priveşte însă pe amândouă de păcătoase, şi tot ce zice despre jurământ se referă la ambele feliuri. Şi eu nu mă gândesc numai la jurământul cel fals, ci şi la acela, care nu jigneşte adevărul şi dreptatea.[4]

Scurt: jurământul neconces, fie asertor, promisor, contradictoric, mijlocit sau nemijlocit, impus sau nesilit, adevărat ori fals, este acela, pe care îl tratează sf. Ioan în aceste predici.

Acum să mai facem câteva constatări scoase aşişderea din înseşi aceste predici, constatări în privinţa intensităţii şi lăţirei abuzului ce se făcea de jurământ între credincioşii acelui timp. Obiceiul acesta era foarte înrădăcinat. Toată vorbirea se întreţesea cu jurăminte: Tu în şirag pestriţ legi jurământ de jurământ, — zice sf. Ioan.[5] Ba, unii, când vorbesc, exprimă mai multe jurăminte decât cuvinte, spune el.[6] Se făceau aceste jurăminte şi cu motiv şi fără motiv şi cu scop şi fără scop acasă:[7] stăpânii contra servitorimei, părinţii contra copiilor, şi unii şi alţii întreolaltă, prietenul contra prietenului etc.; pe piaţă: negoţări, sfezi şi ameninţări pline de jurăminte contradictorice.[8] Acelaş lucru se întâmplă în ateliere, fabrici şi şcoale;[9] ba, şi în biserică, nici până la altar nu se sfiiau a veni, punându-se unul pe altul la jurat pe altar şi evangelie, în afaceri băneşti.[10] Era lăţită această deprindere şi

---

[1] VII, 5.
[2] IX, 5.
[3] V, 7.
[4] Către cateh. I, 5.
[5] VII, 5.
[6] XX, 8.
[7] V, 7. XIV, 1.
[8] XIV, 1.
[9] ibidem.
[10] XV, 5.

la ţară nu numai în oraş. In dumineca mântuirei [1] a venit multă ţărănime la biserica din capitală; sf. Ioan, dupăce şi-a exprimat bucuria («praznic mare» a numit el acea zi) şi i-a lăudat pe ţărani, cari în privinţa minţii naturale, cinstei și virtuţii stau mai sus decât filozofii păgâni, dupăce a lăudat și ocupaţiunea lor frumoasă şi sirguinţa lor cea mare etc., continuă vorbindu-le, drept recompensă pentru iubirea ce au arătat-o ei faţă de biserica și fraţii din Antiohia, despre deprinderea cea rea a jurământului: «să le facem un dar de călătorie.» [1] Se vede aşadară, că și ţăranii aveau lipsă de învăţătură și îndemn în această privinţă. Pe lângă acestea însă, acest obiceiu era cu atât mai periculos, cu cât se strecura neobservat şi nu se ţinea de păcat, iar încercarea de a-l îndrepta se lua în râs. *Nicolae Cotos.*

(Va urma)

ARDEREA CADAVRELOR.

In Baden, lângă Viena, a încetat din vieaţă, la vârsta de 72 ani, feldmareşalul *Leonida Pop*, român de naştere din Năsăud, militar distins și fost aghiotant al împăratului Francisc Iosif, timp de 8 ani. Ziarele vieneze au adus ştirea că cadavrul răposatului va fi transportat la crematorul din Ulm spre a fi ars, amăsurat voinţei din urmă a răposatului, care, n'a voit să fie înmormântat după obiceiul de veacuri al creştinilor. Din cauza aceasta preotul, presupunem că a fost romano-catolic, *a denegat slujba înmormântării.*

Cum trebue să procedeze într'un asemenea caz preotul bisericei noastre?

Atari cazuri pot să obvină rar de tot în praxa pastorală; totuş întrebarea merită a fi discutată pe scurt, căci răspunsurile ce le dau autorităţile bisericeşti şi civile, apoi unele societăţi de oameni privaţi sunt diferite. Inainte de toate sunt a se lua în considerare tendinţa și motivele din cari se cere arderea cadavrelor. S'a constatat anume că asemenea cereri emanează uneori din tendinţe antibisericeşti. Când a fost ars în Florenţa, în a. 1869, cadavrul principelui Maharadja din India, populaţia oraşului a izbucnit într'o însufleţire, care s'a tălmăcit ca o pornire duşmănoasă faţă de biserica apusană. Ceva mai târziu s'a înfiinţat în oraşul Mainz o societate anume pentru ridicarea unui cremator, şi când preoţimea de acolo s'a arătat aplicată a face rugăciuni de mângăiere în antişambra acelui cremator, societatea a respins ofertul pe motivul că «ar însemna susţinerea influinţei bisericeşti». Aceste apariţiuni sunt caracteristice pentru spiritul celorce aderează la mişcarea de a se întroduce

[1] *τῇ κυριακῇ τῆς ἐπισωζομένης:* Allatius: dum. înălţării. Illemont și Moutfaucon: Domenica Passionis (Conf. Chr. Mitterrutzner: trad. germ. acelor 21 predici „despre stătui“ în Bibl. d. K-vater, Chrysostomus Lod. II. p. 367 nota. [2] XIX, 2.

obiceiul păgân al arderii cadavrelor. Au obvenit însă şi cazuri de acelea, în cari arderea cadavrelor s'a cerut, — fie prin dispoziţiile din urmă ale răposaţilor, fie de către familia lor, — din motive higienice ori din frica de a nu fi înmormântat vre-un mort aparent. Din motivul din urmă se ştie că sunt mulţi, cari lasă cu limbă de moarte să fie înmormântaţi numai a patra zi. Privind chestiunea arderii cadavrelor din punct de vedere pur teoretic, că poate fi separată de tendinţe irreligioase şi materialiste. In sfârşit şi cenuşa cadavrelor arse se întoarce în pământul din care s'a luat, cu aceea deosebire, că procesul descompunerii e accelerat prin mijloace artificiale. Din punct de vedere strict dogmatic încă nu se poate afirma, că arderea cadavrelor ar contrazice în mod absolut credinţii creştine în învierea corpurilor. Se ştie că vechii creştini au crezut şi în învierea, după corp, a acelor martiri, ale căror corpuri au fost arse de flacări ori au fost mâncate de animale sălbatice. Dar privind arderea cadavrelor din punctul de vedere al moralei, al pietăţii şi al obiceiurilor creştine, ea nu poate fi aprobată nici decum. Obiceiul şi praxa de veacuri a creştinătăţii întregi este, ca corpul lipsit de suflet să fie aşezat cu cântări şi rugăciuni şi cu binecuvântarea bisericei ca un grăunte în agrul celor morţi. In această praxă, în obiceiurile şi ceremoniile înmormântării, mai ales după ritul bisericei ortodoxe, se oglindeşte o însuşire gingaşă şi frumoasă a întregului spirit al vieţii creştineşti. Din adâncimea veacurilor până azi răsună accentele duioasă ale cântărilor şi plângerile învestmântate în icoane poetice ale rugăciunilor bisericeşti, cu cari se însoţesc la lăcaşul odihnei de veci scumpii răposaţi în Domnul. Şi poate că la nici un popor nu a fost împreunată pătrunzătoarea slujbă a îngropăciunii cu obiceiuri de un înţeles atât de profund, ca la poporul nostru; în acele obiceiuri se oglindeşte caracterul poporului nostru cu concepţiile sale despre lume şi vieaţă. Este urîtă şi îngrozitoare moartea pretutindenea, — dar noi o îmbrăcăm în haine frumoasă, o învălim cu liniştea sărbătorească a rugăciunii şi o împodobim cu cântări împletite din mângăietoarele şi gingaşele flori ale credintii, nădejdii şi dragostei sufletului creştinesc. Noi nu ne ferim de morţii noştri, ci le închidem ochii reci pe când ai noştri lăcrimează, îi împodobim cu îngrijire în sicriu, stăm în jurul lor trei zile şi trei nopţi petrecute în priveghere, aducându-ne aminte de toate faptele şi însuşirile lor, iar când sicriul se acopere, nu uităm nici de sărutarea cea mai de pe urmă. Iubirea noastră faţă de dânşii, care a fost amar lovită de săgeata morţii, îi însoţeşte până dincolo de mormânt. Unui străin, care nu trăeşte şi nu simţeşte ca noi, poate să-i apară aceasta dovadă de iubire ca o superstiţie grosolană, dar pentru noi ea este firească, de sine înţeleasă şi scumpă. Noi nu putem înţelege propaganda acelora, cari nu mai vreau să redea pe cei morţi pământului, din care au fost luaţi, ci se organizează în societăţi şi jertfesc parale pentru a ridica crematoare; noi nu înţelegem simţirea acelora, cari compun marşuri funebrale pentru a fi cântate în timpul cât în văpaia cuptorului ard rămăşiţele pământeşti ale celor chemaţi de

Domnul la sine... Ceară-se crematoare în numele ştiinţii, a higienei, a progresului şi a oricărei puteri, — noi nu putem înţelege acele glasuri, căci ele răsună dintr'o lume rece şi străină de simţirea noastră .. Dumnezeu ne ferească să nu închidem ochii într'aşa o lume!

Şi într'aşa o lume, cu care nu se împacă conştiinţa noastră creştinească, nu are ce căuta nici preotul nostru. Ceremoniile noastre dela înmormântări n'au loc în antişambra crematorului; deslegarea nu se poate face la gura cuptorului înfierbântat. Noi avem căldură în suflete... Alţii (ca consistorul provinţei Baden) pot să nu facă nici o deosebire între arderea şi înmormântarea celor morţi, noi nu putem. De aceea biserica noastră, ca şi cea romană apuseană, deneagă slujba înmormântării pentru acei morţi, ale căror rămăşiţe pământeşti vor fi arse în cremator. [1]

NAŞII LA BOTEZ. [2]

Botezul, ca taină instituită de Mântuitorul, îl primeşte oricine vrea să fie membru al bisericii lui Christos, dar pentru a-l putea primì se cer anumite condiţii. Primitorul botezului să fie viu, — «şi ca nu neştiinţa presbiterilor să facă să se boteze ceice acum au murit». Can. 25 Cartag — «fiindcă morţii nici a se unì cu Christos nu pot, nici de satana a se lăpăda, nici a face ceva din cele obicinuite la săvârşirea botezului. Iară pânăce le suflă cineva, se va învrednicì de dumnezeescul botez după Zonora» (Pidal. p. 326). Catechumenul bolnav, care din pricina boalei nu poate cere cu graiu botezul şi nici la întrebări nu poate răspunde, să se boteze dacă va arăta semne pentru botez şi dacă răspunsurile «le fac primitorii, adecă naşii» (Euhirid. p. 307, can. 52 Cartag.) cari iau răspunderea că însănătoşându-se îşi va mărturisì credinţa şi nu va cădea.

Cei născuţi din părinţi creştini, ca nu cumva sfârşitul zilelor să-i întimpine fără a fi apropiaţi cătră Christos, se *botează în fragedă pruncie «prin (garanţia) credinţa părinţilor şi a naşilor,* cari se şi obligă înaintea bisericii a le da creştere creştină» (Berdnicor Dr. bis. p. 77).

Naşii deci dau «sfinţitele răspunsuri, ce se obicinuesc a se face la dumnezeescul botez» (Pidal. p. 336) şi mărturisesc în locul pruncului nepriceput credinţa, prin rostirea Credeului. Mărturisirea credinţei, e condiţie fără de care nimeni nu poate fi primit membru al unei biserici. «Se cuvine celorce se luminează a se învăţa credinţa şi în Joia săptămânei a o spune Episcopului sau presbiterilor» (Sinod ec. VI, c. 78) «ca nu neştiind

[1] Vezi şi Dr. N. Milaş, Das Kirchenrecht der morgenländischen Kirche, ed. II., Mostar 1905 pag. 685. La acest loc ni-se spune, că în *Austria* s'a oprit arderea cadavrelor şi prin două ordinaţiuni ale minist. de interne din 5 Oct. 1891 şi din 3 Mai 1892.

[2] Multele nepotriviri şi greşeli săvârşite în diferite proceduri pastorale m'au îndemnat să dau în scurte comunicări nepretenţioase, lămuriri după dreptul canonic asupra diferitelor chestiuni mai dese din vieaţa noastră pastorală.

taina noastră să se boteze şi neînvăţaţi şi neîntăriţi fiind în dogmele ortodoxei credinţe cu înlesnire să se amăgească de către eretici» (Pidal. p. 195½). «Dispoziţiunea canonică cuprinde în sine principiul, că nimeni nu trebue primit în sinul bisericei fără a cunoaşte credinţa şi fără a fi în stare a o mărturisì» (Boroianu Dr. bis. v. I, p. 47); principiu, care ar trebuì exact observat şi la treceri dela o confesiune la alta, prin ce s'ar împedeca în bună parte trecerea unuia dela o confesiune la alta în 3 ani de 4 ori.

Mărturisirea credinţei condiţionează primirea tainei. Pentru cei nepricepuţi şi neputincioşi, cum am arătat, mărturisirea o face naşul, «care primeşte pruncul în braţe, rosteşte simbolul credinţei pentru dânsul, şi-şi ia răspunderea înaintea lui Dumnezeu, că va purta grije de creşterea lui ca să se facă în legea creştină. El trebue să fie cu conduită exemplară în societate» (Docitan Dr. bis. p. 148) pentru a putea fi viitorul îngrijitor moral al finului său; iar acest angajament nu-l poate lua asupra-şi decât cel de o credinţă cu cel botezat. Sunt rătăciri deci toate cazurile, despre cari sunt mărturii Protocoalele botezaţilor din parohiile noastre, când s'au admis ca naşi oameni fără deosebire de confesiune sau religiune, ca: Unguri reformaţi, Saşi lutherani, ori chiar uniţi etc. câtă vreme naşul după destinaţia sa «trebue să fie ortodox (Nomoc. 23, 101) şi cunoscător de credinţă» (Berdnicor p. 78), adecă «de legea noastră, căci altcum atât naşul cât şi finul lesne pot venì în indiferentism religionar» (Şaguna, Dr. can. p. 46).

Pentru susţinerea relaţiunilor de prietinie ca şi pentru a nu jignì legăturile de rudenie ori cuscrie ce există la poporul nostru între uniţi şi ortodocşi şi pentru a fi în conglăsuire şi cu cerinţele canonice, am chibzuit modalitatea pe care o practic, de a admite ca *naş onorar* pe oricine, întrucât sustă obiceiul, că ceice au cununat pe părinţi vor să le boteze şi copiii, deşì nu aparţin bisericei noastre. Această procedură nu e provăzută nicăiri, dar în aceeaş vreme nu se izbeşte de nici o lege, întrucât nu îndeplinesc nimic, altceva, decât sunt de faţă la botez, fără a fi induşi în matriculă şi fără a avea o funcţiune deosebită.

Pentru a putea funcţiona ca naş se mai ia şi alte condiţii. Nu pot funcţiona minorii, adecă cei cari nu au etatea cerută de biserică — 15 ani pentru bărbat şi 13 ani pentru femeie. «De ordinar sunt doi naşi, — bărbat şi femeie, dar este neapărat numai un bărbat pentru bărbaţi şi o femeie pentru femeie. In caz de extremă necezitate botezul se poate săvârşì şi fără naş». (Bedn. p. 78.) La noi se uzitează mai mult un naş şi acesta de regulă femeie şi pentru bărbat — din lipsă de orientare.

Nu pot fi naşi călugării, cari nu pot avea legături cu societatea. (Pidal. p. 494) nici părinţii la copiii lor proprii, căci aceasta ar face pe părinţi fraţi duhovniceşti, ceeace ar aduce cu sine despărţirea lor de către olaltă (după «Indreptarea legii»).

Primirea unui copil din botez, naşte afinitate spirituală, care se socoteşte mai presus de rudenia de sânge (Sinod. ec. VI. c. 53) şi se opreşte nunta până la a 8-a spiţă întrucât părintele trupesc şi naşul, adecă părintele sufletesc, sunt fraţi duhovniceşti, dar numai în linie directă. Asemenea finii unui naş sunt fraţi duhovniceşti. (Indreptar. leg. p. 191).

Preotul *P. Moruşca.*

PREDICĂ LA ANUL NOU.

„Pentruce mă căutaţi? Au n'aţi ştiut, că în celece sunt ale Tatălui meu, mi se cade să fiu?"

Luca c. II v. 49.

Măreaţă şi încântătoare şi plină de farmec este ziua de astăzi. In vâltoarea vieţii un popas, în lupta conştiinţei o oglindă. Tot creştinul bun îşi cunoaşte datoria în această zi, şi biserica, scumpa noastră maică, este plină de bărbaţi şi de femei, de copii şi copile nevinovate, cari prăznuesc cu bucurie sosirea anului nou, aducătorul speranţelor unei vieţi nouă şi mai fericite decât cea de până acum. Din îmbrăcămintea nouă şi curată, din pasul domol şi din faţa senină a creştinilor, admirându-i cum vin astăzi la sfânta biserică, îndrăznim a crede cu temeiu, că ei, s'au hotărît a-şi primenì şi vieaţa lor sufletească. Parecă simt resuflul poporenilor mei şi par'că bătăile inimei lor îmi şoptesc despre o frumoasă şi înaltă hotărîre ce şi-au luat, anume, de a-l preamărì şi lăuda pe Dumnezeu în biserică, şi nu numai la anul nou, ci şi în alte Dumineci şi sărbători de peste an. Ştim, că în tot locul în toată vremea bine este a ne ruga Domnului, dar îndeosebi în sfânta biserică am învăţat a cunoaşte pe Dumnezeu mai bine, pentrucă este locul unde creştinii unei comune ne adunăm cu toţii, într'un gând şi c'o inimă, să slujim lui Dumnezeu, ca să dobândim fericirea vieţii vecinice.

Hotărîrea frumoasă şi laudabilă este deamnă de a o sprijinì cu toată căldura inimei mele; eu însă, cunoscând răutăţile acestei lumi, mă tem, că nu veţi avea tăria voinţii ca să luptaţi împotriva meşteşugirilor diavolului, carele Vă urmăreşte cu lanţul pierzării neîncetat, sub diferite chipuri şi forme ademenitoare, îndemnându-Vă la păcate şi la părăsirea sfintei biserici. Să vă gândiţi numai, de câteori s'a coborît întristarea în inima mea, slujind înaintea sfântului altar cu biserica goală, şi aduceţi-Vă aminte, că nu odată v'am spus în adunările bisericeşti, că simţul creştinesc, drăgostea bisericei, pavăza şi limanul mântuirei poporului nostru, scade cu iuţeala fulgerului, şi în viitorul cel mai apropiat, o prăpastie are să se deschidă şi să ne înghiţă, dacă nici în ceasul al 11-lea nu ne vom ridica, şi nu vom umbla iarăş pe cărarea bătută de sute şi mii de ani, — de moşii şi strămoşii noştri, — pe drumul ce duce la sfânta biserică.

* * *

Pentruce mă căutaţi? Au n'aţi ştiut, că mi se cade să fiu în celece sunt ale Tatălui meu?» Luca c. II v. 49. Iată, dragii mei creştini, cea mai frumoasă pildă, ce ne-a dat-o însuş Mântuitorul nostru Iisus Christos, fiind un copil abia de 12 ani, cu privire la dragostea bisericii. Părinţii lui pământeni, Iosif şi Maria, l-au dus la Ierusalim, să prăznuiască Paştile şi fiind el însuş Mielul pascal cel adevărat, Iisus, Paştile mari şi sfinte, a stat în templul lui Iehova, în casa Tatălui său în Ierusalim, şi a început a vorbì cu Arhiereii şi cu preoţii poporului jidovesc, învăţându-i cum trebue să înţeleagă prorocia sfintei Scripturi, cum a sosit plinirea vremii, încât toţi să mirau de înţelepciunea şi învăţătura lui! Voiam, adecă, să vă arăt, că Mântuitorul nostru Iisus Christos, abia copil de 12 ani, *din biserică îşi începe lucrarea mântuirei, părinţii în biserică îl află, şi când l-au întrebat* — după căutare de trei zile — de ce ne-ai întristat, şi de ce ai făcut nouă aceasta, el răspunde: *Pentruce mă căutaţi? Nu vedeţi voi, că eu mi-am început lucrul pentru care sunt trimis?* Nu ştiţi *«că mi se cade să fiu în cele ce sunt ale Tatălui meu»*, şi nu în alt loc. N'aţi învăţat, ori n'aţi auzit cine este Tatăl meu şi al cui fiu sunt? Şi nu ştiţi, că templul din Ierusalim este temelia bisericei mele? Şi nu ştiţi, că Tatăl meu este în ceriuri şi că El m'a trimes să mântuesc lumea din păcat? Templul sau biserica este locul ales şi iubit al Tatălui meu, aici mi-se cade să fiu, aici să înfrâng cerbicia cărturarilor şi arhiereilor jidoveşti, aici să vestesc cuvântul Tatălui, spuneţi-mi dar *«pentruce mă căutaţi?* Acestea Mântuitorul Christos le-a zis anume, ca toţi ceice «caută pe Domnul» să ştie unde să-l afle, în Biserică, — şi să ştie toţi, că templul vechiu este temelia, iar cel nou, împlinirea legii dumnezeeşti. Dacă fiiul lui Dumnezeu, când s'a arătat mai întâi între oameni, — încă la vârsta de 12 ani, a căutat pe Tatăl mai întâi în biserică, atunci fiiul omului, tu creştine, pentruce nu grăbeşti la biserică şi de ce o încunjuri, iar dacă şi vii la biserică, nu-ţi înalţi mintea şi inima la Dumnezeu, ci prea îndrăgit de lutul care-i în tine, gândul te poartă tot mereu la grijile lumeşti.

Ce-a *lucrat* Domnul Christos în biserică? Opera mântuirei noastre! Ce lucri tu, creştine, când vii, aşa de rar, la biserică? Inmulţeşti tu opera mântuirei tale? Dacă vorbeşti cu vecinul de lângă tine lucruri, cari nu pot avea loc în biserică, ai făcut un bine sufletului tău? Tu cela ce te rogi, să fii cu mintea trează, cu sufletul activ, şi întreagă fiinţa ta să se pătrundă de focul sfânt al dragostei de Dumnezeu. Dacă ştii, că n'ai fost în tot anul la biserică, nu mai aştepta să-ţi spună alţii, care este datoria şi munca ta! Puneţi hotar nepăsării şi vieţii ticăloase de până aci, vino în toată Dumineca şi sărbătoarea la biserică, roagă-te cucernic lui Dumnezeu, şi cel puţin cât petreci în biserică, lapădă pizma, hula, duşmănia, şi fă-te lucrător în via Domnului, — sădeşte în inima ta virtutea iubirei, a credinţei, a nădejdei, a păcii, şi împăcându-te cu vrăşmaşii tăi, să auzi corul îngerilor şi muzica cerească, care-ţi este un vestitor de noroc şi de bine. Aşa dar cine vrea să vie la prânzul şi la cina Domnului, gătită

în sfânta biserică, să lapede la pragul uşii pe omul cel vechiu, rău şi viclean, şi să ia pe cel nou, bun şi sincer, iar în biserică, ruga noastră să fie curată, şi lauda ce i-o aducem stăpânului pentru bogatele sale daruri, să izvorească din suflet curăţit de miazmele şi de rugina păcatului. Bine ştim cu toţii, iubiţi creştini, că vieaţa omenească este scurtă, un drum pregătitor pentru vieaţa de veci. Vă aduceţi aminte de cuvintele Scripturii: Nu este vouă dat a ştì anii sau timpurile; nu ştim noi, sărmanii, nici când ne naştem nici când murim. De aceea, — cât petrecem aici în lume — să nu ridicăm bolovani şi să năroim drumul veciniciei! Biserica totdeauna ne va amintì, iubiţilor, datoria aceasta, ca nu cumva din vina noastră, să ne fie oprit drumul spre lumina raiului, şi deschisă şi aproape noapte vecinică a Gheenei.

Suntem în ziua anului nou şi pogorându-ne în tainele sufletului nostru, putem vedea, că oare, dacă n'am putut să venim şi din cuvioase pricini, n'am fost în anul trecut în mai multe Dumineci la biserică, atunci cercat-am cel puţin pe altă cale să lucrăm în via Domnului, ca să se vadă şi pe pământ, şi în ceriu, că lucrarea mântuirei noastre noi o clipă n'o părăsim? In câte Dumineci şi sărbători ale anului trecut — când n'am fost la biserică — am tins un gologan săracului? Pe cel bolnav l-am cercetat? Pe cel gol l-am îmbrăcat, pe cel ajuns în temniţă, şi câţi avem de aceştia — i-am cercetat? Şi dacă mâna Domnului, va dojenì lenevirea şi nepăsarea noastră din trecut, şi dacă glasul conştiinţei îţi va cere, ţie creştinule, să te lapezi până şi de umbra vieţii tale din anul trecut, — gândeşti tu să-ţi repari greşala? Venì-vei la biserică, — şi vei pune gândul cel curat în lucrare, ca să-ţi adaugi ţie şi altora, bunurile cereşti? Da? Eu sunt gata a crede pocăinţa ta; eu te îmbrăţişez la sinul meu părintesc, mă bucur cu Duhul, mă veselesc cu inima de întoarcerea ta, şi-ţi arăt acum şi modul cum să te lupţi, împotriva văzuţilor şi nevăzuţilor vrăşmaşi, cari ţi-ar răpì această cetate a credinţei, ce ai cucerit. Dacă ai avut tu şi alţii ca tine o împărţire a timpului, o programă a petrecerilor lumeşti, când e vorba de mărturisirea sufletului, un creştin să nu fie în stare a-şi compune şi a ţinea tare la programul său? In seara dintâi a noului an vei împărţì lucrarea ta în cele 12 luni ale anului. Vei socotì, că luna are 4 săptămâni şi în fiecare săptămână odată, vei avea să mergi la biserică! Uşor e programul acesta, mai ales când cugetăm, că o săptămână are 7 zile şi din acestea 6 le foloseşti pentru vieaţa şi fericirea vremelnică a trupului, şi abia una, pentru vieaţa şi fericirea vecinică a sufletului! Cât de modest e sufletul nostru în cerinţele sale! Pe când trupului totul, osteneala de zi şi de noapte, spălarea sau curăţirea, îmbrăcarea sau încălzirea, odihna şi petrecerile în 6 zile, — sufletului puţin, sau nimic, într'o singură zi, Dumineca, — ori în vre-o sărbătoare mare la Paşti, la Crăciun, la Rusalii şi la anul nou! Incolo, — trupul se desfată şi se îngraşă, sufletul stă ghemuit şi pipernicit în coliba-i păcătoasă şi netrebnică.

Veţi fi creştini buni şi luminaţi, şi veţi dobândì împărăţia cerului numai atunci, când luând în socotinţă trecutul vostru sterp în dragostea către casa Domnului, veţi ştì urma pas de pas, programul mântuirei ce v'aţi făcut. Veţi fi creştini buni şi luminaţi cu deosebire atunci, când prin faptele vieţii voastre, veţi reamintì tinerimei dela şcoli, cum bunicii şi bunicele lor sprijinindu-şi bătrâneţa într'un băţ, duceau frumuşel de mână pe nepoţeii lor la sfânta biserică în toate Duminecile şi sărbătorile de preste an! Şi să mai ştiţi, că în vremurile grele şi amare prin care trece biserica noastră, socotesc de o vrednicie deosebită, dacă fiecare tată de familie face făgăduinţă înaintea lui Dumnezeu de a-şi duce copiii la biserică, căci el lucrează atunci pentru trăinicia vieţuirii noastre ca români şi pentru înmulţirea talanţilor fericirei noastre cereşti.

Şi cine ar fi nebun să nu priceapă, rău încât să nu voiască, trădător trupului şi sângelui Mântuitorului Christos, şi să nu vină la biserică cu toată familia sa de acum înainte. De câteori ochii mei, plini de lacrămi vă priveşte faţa arsă de soare şi de chinul vieţii, de câteori glasul meu, înecat în suspine, vă chiamă la sfânta maică biserică, de atâteaori mi se pare, că vrăşmaşul vă alungă şi sunteţi gata de perzare; iar când deschizându-se uşile bisericei, vă văd în jurul meu, lacrămile se opresc, glas de mărire îmi şoptesc buzele, sfântul soare îmi luminează faţa şi abia oprindu-mi răsuflarea vă spun, că a-ţi ajuns într'o cetate nebiruită, unde o să trăiţi în veci!

O, Iisuse Doamne Mântuitorul nostru! Primeşte-ne totdeauna în sfântă cetatea ta. Luminează cărările vieţii noastre să cunoaştem voia Ta. Deschide mila ta celor slabi cu duhul şi celor învârtoşaţi la inimă. Spune poporului tău, că în lume va perì fără biserica Ta! Plecăm smeriţi ghenunchii înaintea Ta şi fă, rugămu-ne, ca să fim bisericoşi şi cucernici, înfrăţiţi în dragostea legii, acum şi în toţi anii viitori. Amin!

Alex. Muntean a I. V.,
protopresbiter.

PREDICĂ LA BOTEZUL DOMNULUI.

„Acesta este fiiul meu cel iubit, întru carele bine am voit, pe acesta să-l ascultaţi". Matei 3, 17.

Iubiţi creştini!

Iată cuvintele cari s'au auzit din ceriuri, atunci când fiiul lui Dumnezeu, Mântuitorul lumii şi al neamului omenesc, s'a supus legii şi s'a botezat dela Ioan în Iordan. Cuvinte pline de înţeles adânc şi de valoare vecinică; cuvinte a căror cuprins nu se va schimba nici în lumea aceasta, nici în cea viitoare. Glas dumnezeesc a fost acesta, glas plin de iubire părintească, glas fericitor pentru neamuri şi popoare, glasul Tatălui celui atot bun şi atotputernic, către fiii săi cei rătăciţi, către neamul omenesc.

Este vocea Celui atotdrept, carele plin de dragoste chiamă pe oameni la căile dreptăţii şi ale fericirei.

Maica noastră biserică a aşezat aceasta zi de amintire, aceasta zi de sărbătoare sfântă, ca să venim cu toţii să ne sfătuim şi să ne curăţim prin Duhul sfânt, căci glasul cântăreţilor ne chiamă grăind şi zicând: «Veniţi de luaţi toţi duhul înţelepciunii, duhul înţelegerii, duhul temerei de Dumnezeu.

Fericit celce aude şi se apropie venind spre Domnul.

I.

Azi preoţii sfinţesc apa, iar poporul în glas de laudă şi bucurie preamăreşte pe cel care trimite darul său ca să se sfinţească apele, căci astăzi firea apelor se sfinţeşte. Credincioşii toţi iau din apa sfinţită ca să ducă pe la casele lor, ca şi acestea să se sfinţească. Iar apa aceasta are putere făcătoare de minuni, are putere vindecătoare de boale trupeşti şi sufleteşti.

Azi serbăm amintirea botezului Domnului, sau a arătării Domnului. Fiiul lui Dumnezeu, luând trup omenesc s'a pogorît pe pământ, ca să aducă darul cel vecinic dela Tatăl cel ceresc, mântuirea noastră, slobozenia noastră din robia păcatului. Parecă înaintea ochilor noştri vedem pe Fiiul cel bun şi blând al Tatălui ceresc, pe Iisus Christos, cel fără de păcat, asupra căruia nici umbra păcatului nu a căzut, zic, pare că-l vedem cum vine la râul Iordanului ca să ia botez de curăţire dela Inaintemergătorul Ioan.

Iisus cel fără de păcat, cel curat, nevinovat, chipul curăţeniei şi dătătorul sfinţeniei, vine la râul Iordanului să se curăţească. Dar nu, iubiţilor, El, izvorul luminei, adevărului şi curăţeniei, El nu vine să se spele de păcat, ci El vine ca să plinească Scriptura. Ioan plin de frică şi cutremur nu poate să pună mâna pe stăpânul Christos, căci «cum îşi va pune mâna robul pe stăpânul, cum va lumina sfeşnicul — lumina», ci blând se roagă el de Domnul: sfinţeşte-mă pe mine şi apele Mântuitorule. Iar Domnul ceriului şi al pământului îi zice: Lasă acum, că aşa se cade, să plinim toată Scriptura. Da, iubiţilor, Scriptura avea să o plinească; Scriptura sfântă, inspirată de Dumnezeu, cuprinsul graiului dumnezeesc, celui vecinic, carea toate le-a ţinut încuiate sub lege până la plinirea vremii. Şi iată cum a venit plinirea vremii, a venit cel făgăduit de Tatăl, cel aşteptat de popoare, Mesia, unsul şi alesul lui Dumnezeu, carele avea să plinească lucrarea cea mântuitoare. Făgăduinţele şi prorociile s'au împlinit numai omul cel slab de fire şi păcătos, care să se întoarcă dela rău, şi să primească cu vrednicie pe cel venit.

Ceriurile s'au deschis, apele Iordanului curgerea şi-au întors, duhul sfânt s'a scoborît în chip de porumb şi Tatăl cel ceresc cu glas vecinic chiamă pe oameni la sine, iertând fărădelegile lor, şi chemând pe toţi la ascultarea Fiiului. Prin botez Mântuitorul se pune în rând cu oamenii pă-

cătoşi, puşi sub lege prin greul păcatelor lor, se face supus al legii, ca pe cei de sub lege să-i mântuiască.

Căzut fiind omul în păcat, unii de ani a tot umblat în întunerec, şi purtând urmările grele ale păcatului nu s'a putut ridica de sub păcat, nici nu s'a putut spăla de urmările lui. Acum prin botezul lui Iisus Christos se curăţă omenimea toată, căci glasul Domnului îi chiamă pe toţi, deşteptându-i din somnul cel greu, iar botezul Domnului Iisus spală uriciunea păcatului strămoşesc. Taină nouă ne dă Mântuitorul spre mângăiere, spre întărirea sufletului nostru sdrobit şi întristat; ne dă taina botezului. Pe ai săi în lume îi trimite poruncindu-le: «Mergând învăţaţi toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui şi al Fiiului şi al sfântului Duh, învăţându-i să păzească toate câte v'am spus vouă, şi celce va crede şi se va boteza, se va mântuì». (Marc 16, 16). Prin aceste cuvinte s'a aşezat o taină dătătoare de vieaţă nouă, o taină curăţitoare şi sfinţitoare, întru Christos, dupăcum zice şi apostolul: «Câţi în Christos v'aţi botezat, în Christos v'aţi şi îmbrăcat» (Galat. 3, 27). Vestmântul cel vechiu al păcatului, cade de pe umerii omului gârbovit de urmările păcatului, şi omul se îmbracă în vestmântul cel nou al iubirei, al luminei şi al nădejdei în Dumnezeu. Om sfânt şi însufleţitor ni se dă nouă, izvor dătător de vieaţă se deschide pentru noi, se întemeiază împărăţia păcii, a iubirei, a frăţietăţii, împărăţia fiiului lui Dumnezeu, în carea stăpâneşte acelaş duh vecinic, după cum zice apostolul Pavel: «căci printr'un duh, noi toţi într'un trup ne-am botezat, ori jidovi ori elini, ori slugile ori cei slobozi, şi toţi într'un duh ne-am adăpat» (I. Cor. 12, 13). Acest duh are să ne stăpânească pe noi toţi, carii ne numim fiii lui Dumnezeu şi fraţi în Christos.

Trei ani a umblat Domnul în lume, învăţând oamenii.

Trei ani a vindecat ranele lor trupeşti şi sufleteşti, trei ani a suportat hula şi batjocura inimicilor săi şi a contrarilor adevărului, numai şi numai ca să poată mântuì pe om, şi la sfârşitul celor trei ani care fu răsplata pentru toate bunătăţile şi toate darurile nemărginite cari le-a adus în lume? botezul de sânge! Prin botezul din apa Iordanului şi-a început Domnul activitatea sa mântuitoare aici pe pământ, iar prin botezul de sânge şi-a pecetluit, ca prin moartea lui să aducă jertfă dreptăţii eterne, şi apoi prin învierea lui din morţi, să se arete biruitor morţii şi să ne dea învierea vieţii. Astfel ne spune apostolul neamurilor: «Că ne-am îngropat cu Christos dimpreună prin botez, spre moarte, că precum s'a sculat Christos din morţi, prin mărirea Tatălui, aşa şi noi întru înoirea vieţii să umblăm». (Rom. 64). De aceasta înoire a vieţii ne vom face părtaşi, dacă unul fieştecarele din noi vom împlinì ceeace cere apostolul Petru zicând: «Pocăiţi-vă şi să se boteze unul fieştecarele din voi în numele lui Iisus Christos, spre iertarea păcatelor, şi veţi lua darul sfântului Duh». (Fap. Ap. 2, 38).

II.

Dar oare, iubiţilor creştini, cum avem noi să înţelegem cuvintele Scripturii referitoare la Botezul Domnului. Ce valoare au ele pentru noi cei de acum?

Botezul este o spălare cu apă, este spălare pe din afară şi pe din lăuntru. Botezul ca taină aşezată de Christos este curăţirea din lăuntru de păcatul strămoşesc, închipuită ochilor prin spălare pe din afară formală. Prin aceasta taină noi întrăm ca membri în comunitatea bisericească creştină, luând asupra-ne datorinţa de a împlinì întru toate poruncile Tatălui ceresc, spre a fi şi noi cetăţeni vrednici ai împărăţiei celei cereşti a lui Iisus Christos. Din răsputeri avem să conlucrăm la întărirea şi înflorirea binelui obştesc, la înaintarea întregei comunităţi. Prin botez ne-am renăscut spre o vieaţă vecinică întru credinţă adevărată, dupăcum zice apostolul: «Iară noi fraţilor nu suntem ai îndoirii spre perire, ci ai credinţei spre câştigarea sufletului». (Evrei 10, 39). Adecă noi suntem spre o vieaţă sufletească, şi nu trupească numai. Tuturora ni s'a dat vieaţă şi fiecare o trăieşte altfel. Doar vieaţa noastră de toate zilele are feliurite forme. După natura, talentul şi caracterul său, fiecare din noi, duce un altfel de vieaţă, mai mult sau mai puţin sufletească. Toţi însă avem deja dela facere minte, ca să putem şti care e vieaţa adevărată şi trăită în mod demn. Dumnezeu nu a ascuns dinaintea omului nimic ce e spre folosul lui. Toate cele necesare şi bune au fost cu putinţă a le cunoaşte pentru om (Rom, 1, 18, sq.) dar omul nu a voit să meargă pe calea adevărului, şi nu a voit ca să fie stăpânit de duhul lui Dumnezeu şi de duhul lumii. S'a aplecat spre patimile trupului său, în loc de a lăsa să pătrundă în inima lui duhul credinţei, a dreptăţii şi a adevărului vecinic creştin. Glasul Domnului nu a răsunat în inimile credincioşilor, ci în văzduh, şi prin botez omul nu s'a îndreptat numai spre calea adevărului şi fericirei.

Botezul ar trebuì să facă din noi un pământ nou, o ţarină fructiferă nouă, un câmp mănos, în carele să încolţească, să înflorească şi să rodească sămânţa cea bună a credinţei, dreptăţii şi iubirei; lăpădându-ne de trecutul păcătos să urmăm Domnului, după zisa Psalmistului (85, 10, 11). Povăţueşte-mă Doamne în calea ta, şi voiu merge întru adevărul tău, veseleşte-se inima mea, ca să se teamă de numele tău. Noi pătrunşi de adevărul sfânt să ne creăm vieaţă nouă, un ceriu nou, din care să se reverse asupra noastră roaua mântuirii şi a binecuvântării; să ne înoim şi sfinţim inimile şi sentimentele.

Mulţi din noi reprezintă numai chiar înfăţoşarea externă şi coloritul extern, a unei vieţi creştineşti, ba unii chiar sunt prea departe de a fi veritabili şi reali şi au numai văpseala externă a dreptăţii şi iubirei. Noi, iubiţilor, să nu vorbim numai de religie, morală, lege, rânduială, ci să căutăm a dovedì că vieaţa noastră e întruparea vie şi reală a cuvântului adevărului, şi a credinţei noastre, după zisa lui Iacov: «Vezi dară că credinţa lucră dimpreună cu faptele, din fapte s'au împlinit credinţa» (2. 22). Unii dintre creştini se lasă stăpâniţi de chestiunile mici, şi de fleacurile zilnice, de nemerniciile omeneşti, uitând că prin stăpânirea acestora se zdruncină orice forţă morală, orice ideal mai înalt înălţător şi nobilitător de suflete. Omul ca fiinţa cea mai perfectă, cea mai înaltă dintre creaturi, menită de

a stăpânì pământul, trebue să se nizuiască a se apropia cu sufletul de Dumnezeu. Are să ţină înaintea ochilor săi sufleteşti adevărul că el e menit spre o vieaţă fericită, vecinică şi netrecătoare petrecută împreună cu Dumnezeu. El trebue să se încreadă în Dumnezeu, aşteptând răsplata Domnului cu dragoste şi frică fiască, dupăcum zice Înţeleptul: ceice se tem de el vor gătì inimile sale, şi înaintea lui vor smerì sufletele sale zicând: să cădem în mânile Domnului, şi nu în mânile oamenilor, că precum este mărirea lui, aşa este şi mila lui. (I. Sirach 2. 17, 18).

Creştinul adevărat se cugetă la Dumnezeu şi caută pe Dumnezeu nădăjduind întru el, şi deschide inima sa pentru cuvintele Domnului. Dar spre aceasta trebue omul să fie drept, ducând o vieaţă întru dreptate după cuvintele împăratului Solomon: «Celce umblă drept umblă cu nădejde, iară celece strâmbează căile sale, se va cunoaşte». (Pilde 10, 9). Pe Dumnezeu numai cu inima noastră îl vom afla, dupăcum ne spune Sf. Augustin: «Inima omului numai în Domnul îşi are odihna adevărată». Inima creştină carea a cuprins în sine pe Dumnezeu, dă vieaţă fericită şi vecinică, dupăcum mărturiseşte biserica: «Iară ceice caută spre Domnul, vii vor fi inimile lor în veacul veacului».

Din cântările de azi vedem, că Maghii dela răsărit, ca nişte reprezentanţi ai Orientului vin şi caută pe împăratul ceriului şi al pământului, pe împăratul măririi, dânşii îl află şi se închină lui, aducându-i daruri Irod cel rău întru sufletul şi inima sa, vrea să se folosească de Magi spre a afla unde e pruncul nou născut ca să-l ucidă, dar dânşii luminaţi de Duhul sfânt, merg pe altă cale în ţara lor, ducând vestea mântuirii. Ura lui Irod nu i-a împedecat pe ei! Nici pe noi n'ar trebuì să ne împedece ura Irozilor zilelor noastre, cari plini de necredinţă şi răutate urăsc biserica şi pe Dumnezeu, zic, nici pe noi să nu ne împedece aceştia de a ne iubì biserica şi religia noastră mai presus de toate.

Maghii au aflat un prunc mic, nouă ni-s'au descoperit Domnul în biserica sa; maghii pleacă dupăce s'au închinat, fără să fi auzit cuvântul Evangeliei, iar nouă ni-se dă cuvântul viu al Evangeliei vieţii, şi învăţătura vieţii vecinice. Deci cu atât mai tare avem să ne apropiem de Domnul nostru Iisus Christos, rugându-l: «Iară tu Doamne să nu depărtezi îndurările tale dela mine, mila ta şi adevărul tău pururea să mă sprijinească. (Psalm 39, 12). La picioarele Mântuitorului să prosternăm aurul credinţei noastre vii şi adevărate aducându-i înainte tămâia rugăciunilor noastre de laudă şi mulţămită, cerând cu umilinţă: Arată Doamne mila ta, şi mântuirea ta o dă nouă (Psalm 84, 4). Glasul meu auzi-l Doamne după mila ta, şi după judecata ta mă viază. (Psalm 110, 149). Să ne închinăm Domnului aducând smirna pocăinţei, a durerii şi a regretului pentru toate greşalele noastre. Dacă Maghii luând ştire în vis, s'au întors pe altă cale, atunci să luăm şi noi pildă dela dânşii şi aducându-ne aminte de Botezul Domnului, să lăsăm calea cea plăcută şi atrăgătoare a patimilor şi plăcerilor atrăgătoare dar dezastroase, şi să ne întoarcem pe calea grea şi spinoasă a voinţelor, carea ne aduce la vieaţă vecinică.

Mântuitorul nostru cu dreptul a fost asămănat de sfinţii părinţi cu un soare strălucitor venit dela răsărit, şi dând tuturora căldura vieţii adevărate. Razele soarelui dau pământului vieaţă prin căldura lor; ele întăresc pe cel bolnav, şi îi redau tăria vieţii; razele soarelui credinţei lui Iisus dau vieaţă vecinică, ele şi luminează pe cărările fericirei, ele întăresc sufletele noastre în contra boalelor sufleteşti aduse de duhul cel rău al vremii de acum.

Apa Botezului Domnului ar trebuì să spele de pe noi toată necurăţenia, ca prin puterea credinţei în Iisus să se şteargă de pe noi tot răul, toată greşala, şi toată fărădelegea.

Un arbore creşte, înfloreşte şi rodeşte dacă e sădit în pământ bun, aşa e şi cu credinţa noastră, va creşte şi va înflorì şi va aduce rod pentru noi şi pentru toţi, dacă o vom sădì în un suflet cinstit, curat şi nobil. Numai oameni cu suflet adevărat creştinesc pot forma o comunitate creştinească puternică, şi numai o astfel de comunitate poate devenì vatră strămoşească pe veacuri întregi, pentru lăţirea adevărurilor creştine.

Dar trebue să accentuăm iarăş, că spre a putea avea un suflet adevărat creştinesc, sunt necesare ostenele mari şi grele împotriva patimilor noastre, nădejde adevărată în Dumnezeu, suportarea cu linişte a tuturor greutăţilor vieţii, îndelungă răbdare şi aşteptare evangelică în faţa tuturor desamăgirilor; nimic lumesc să nu ne preocupe prea mult, nici să ne prea îmbucure, nici să ne întristeze, ci nădejdea noastră să fie fericirea dincolo de mormânt. Trecând peste tot ce e slab trecător, lumesc şi vremelnic, să lăsăm răul şi să urmăm dreptatea şi adevărul care ni-l dictă inima noastră creştinească, fiind drepţi înaintea lui Dumnezeu, aducându-ne aminte că adevărata bucurie e a celor drepţi: «Veseliţi-vă întru Domnul şi vă bucuraţi drepţilor, şi vă lăudaţi cei drepţi cu inimă». Pe cel drept care nădăjdueşte întru Domnul, Domnul îl va scutì, cum zice psalmistul: «Multe-s bătăile păcătosului, iară pe celce nădăjdueşte spre Domnul, mila îl va încunjura». (Pslm. 31, 10).

Toată splendoarea externă deşartă, toate formele frumoase fără miez şi măduvă bună, fără cuprins adevărat sunt numai pentru amăgirea noastră şi a altora. Ele plac şi atrag o vreme şi fac mare bucurie pânăce nu ne-am convins de tristul adevăr, de cuprinsul deşert şi amăgitor. In zilele noastre pare că toţi creştinii pun pond numai pe formalităţile goale, rar este acel creştin care să poarte cu vrednicie numele de creştin. Timpul nostru se caracterizează foarte bine prin o istorioară scurtă, carea ne spune unde sunt creştinii adevăraţi: Un principe păgân, dela un popor sălbatic, iubiţilor a aflat o carte, adecă Testamentul nou, pe carele bagseama voia lui Dumnezeu i-a dat-o în mânile lui. Cetind dânsul despre împărăţia pământească a lui Iisus Christos, şi văzând cât de buni, curaţi, blânzi, drepţi şi nobili ar trebuì să fie cetăţenii acestei împărăţii, a plecat să caute pe aceşti cetăţeni cu numele de creştini. A trecut departe peste ţări şi mări, a aflat în tot locul oameni cari se zicea că sunt creştini; dar el nu

a aflat la nici o ţeară la nici un popor acele însuşiri cari fac pe creştinul adevărat. Numele lui Iisus Christos toţi îl purtau cu fală şi cu mândrie, dar împărăţia lui adevărată nici unul nu a voit să o întemeieze, şi să o realizeze aici pe pământ. Cu gura lăudau şi pomeneau pe Domnul dar inima lor era departe de Dumnezeu. Împărăţia lui Iisus Christos el n'a aflat-o.

Şi oare de ce nu a aflat acel principe păgân adevăraţi creştini? De aceea iubiţilor, pentrucă oamenii nu mai trăiesc dupăcum le porunceşte Domnul şi inima lor creştinească, ci după patimile şi plăcerile lor. Ştiinţa şi cunoştinţele lor câştigate cu mintea dată de Dumnezeu, nu le folosesc spre binele lor vecinic şi preamărirea lui Dumnezeu, ci ca să câştige bunuri şi plăceri temporale, cari îi înstrăinează de biserică şi de Dumnezeu.

Inima noastră creştinească carea se teme de Dumnezeu în tot locul caută pe Dumnezeu, ştiind că numai în Dumnezeu poate afla liniştea şi îndestulirea perfectă; dar ştiind şi aceea că Tatăl cel atot bun e în tot locul unde oamenii au sentimentul dreptăţii, a iubirei, a credinţei, unde virtutea se sălăşlueşte şi adevărul stăpâneşte. Toată firea pământească, întreagă natura cu legile ei vecinice ne dovedesc reala prezenţă a lui Dumnezeu în tot locul. Doar însaşi legile naturii ne dovedesc bunătatea lui Dumnezeu. Vedem doar că totul dela dânsul atârnă, toate pre dânsul caută, şi el le susţine toate după atot bunătatea sa. Toate acestea ar trebuì să îndemne pe fiecare din noi a se apropia tot mai mult de Tatăl cel ceresc, carele e îndelung răbdător şi mult milostiv şi primeşte plin de iubire pe toţi ceice să apropie de el, iertându-le lor toate greşalele.

Oamenii zilelor noastre iubiţilor neavând credinţa adevărată, nu au nici nădejde în Dumnezeu, nici nu caută să se apropie de Dumnezeu. Departe de dânşii vieaţa virtuoasă creştinească. Zi de zi parecă tot mai tare se depart de Dumnezeu, de adevărul vecinic, şi se cufundă tot mai tare în noianul păcatelor şi a fărădelegilor. Din fiii mântuirei cu voia se prefac în fiii perirei. În locul virtuţilor creştineşti azi domnesc păcatele, în locul credinţei a întrat necredinţa, în locul adevărului minciuna şi nedreptatea, în locul iubirei ura şi pisma cea mai rea. Şi noi totuş voim ca Dumnezeu să ne ajute nouă întru toate! Cum şi putem cere aşa ceva? Vrednici de pedeapsa vecinică, să îndrăznim a cere ca răsplată fericirea vecinică!

Iubiţilor mei. Toţi suntem păcătoşi, toţi avem lipsă de curăţire, spălare şi îndreptare, deci fraţilor, azi, la Botezul Domnului, să ne aducem aminte de îndreptarea noastră, ca să ne curăţim după cuvintele Inainte mergătorului, să ne curăţim prin Botezul cu foc şi cu Duh sfânt. Să lămurim odată aurul adevărat al vieţii noastre creştineşti, şi să lăsăm tot ce e rău şi ce e păcat. Câteva zile sunt de când am început un an nou. Cugetându-ne deci la cele avute şi cele petrecute în anul trecut, să alegem şi

prin experienţa noastră tot ce e bun şi folositor nouă şi aproapelui, şi plăcut şi drept înaintea lui Dumnezeu şi numai aceea să facem.

Să ne amintim că noi an de an în ziua aceasta ne sfinţim cu apă sfinţită prin puterea şi darul lui Dumnezeu, şi prin aceasta noi an de an dovedim, că simţim lipsa unei restaurări, unei curăţiri a vieţii noastre sufleteşti şi dovedim şi aceea, că noi ne simţim aşa de păcătoşi, încât an de an avem lipsă de aceiaş spălare şi îndreptare. Să ne întoarcem deci acum cu îndrăzneală cătră Dumnezeul milelor şi al îndurării, făgăduind cu sfinţenie îndreptarea noastră, şi nădăjduind cu credinţă fiască răsplata adevărată. Domnul e scăparea noastră, voia lui să o împlinim şi ascultând poruncile lui cu nădejde firmă să ne apropiem de dânsul, şi să nu perdem nădejdea noastră, căci desnădejdea nimiceşte virtutea, şi dovedeşte lipsă de credinţă.

Ca un bărbat în floarea vieţii vine Domnul nostru Iisus Christos la Botez, blând, dar plin de mărire şi putere şi Dumnezeire, ca să se boteze pentru noi. Să ne apropiem deci şi noi de Botezul sfinţirei, plini de puterea voinţei şi tăria credinţei, cu hotărîrea sfântă că ne vom îndrepta şi ne vom face fii aleşi a lui Dumnezeu şi fraţi adevăraţi în Christos: Patimile, răul, fărădelegea le vom depărta şi căile dreptăţii vom urma, arătând că pentru noi legile Domnului sunt scrise cu litere vecinice întru inimile noastre.

Din trecutul neamului nostru, a poporului românesc, ştim cu toţii, că moralitatea şi disciplina creştinească înrădăcinate în inimile fiilor unui popor, îi dau mai multă putere de vieaţă şi mai multă energie, decât orice legi şi prescripte ori judecăţi scrise şi făcute de oameni. Acele sunt vecinice şi neschimbabile, acestea trecătoare ca unele făcute de mâni omeneşti. Luând pildă dela strămoşii noştri, cari au vieţuit în credinţa şi cinstea adevărată creştinească, să păstrăm cu sfinţenie legea, limba, credinţa, şcoala şi biserica noastră strămoşească, urmând căile şi poruncile Domnului.

Ziua Botezului Domnului nostru Iisus Christos, această zi de sărbătoare, pe carea deja moşi strămoşii noştri au împlinit-o cu adevărată sfinţenie, să fie o zi de îndreptare pentru noi creştinii români de acuma. Cu toţii să ne îndreptăm spre mărirea lui Dumnezeu şi fericirea noastră, «ca să locuiască Christos prin credinţă întru inimile noastre, ca întru dragoste să fim înrădăcinaţi şi întemeiaţi», (Efes. 3, 17) aşteptând cu nădejde fiască răsplata la judecata cea de apoi, când toate ale noastre vor fi lămurite prin Botezul cu foc şi cu Duh şi fiecăruia îi va plătì Domnul după credinţa şi fapta sa. Amin.

Prof. *Crăciunescu.*

PREDICĂ LA DUMINECA LĂSATULUI DE CARNE.

Ziua cu cuviinţă să umblăm, nu în ospeţe şi în beţii, nu în curvii şi fapte de ruşine. (Romani 13, 13).

Iubiţi fii!

Ales-am drept miez învăţăturei ce voiu a vi-o da o fioroasă întâmplare. Să o ascultaţi cu încordare!

Pe stradele unui târguşor — nu-i lipsă a şti numele — încet păşeau ceice duceau morţii; două sicrie duceau la locaşul de repaos. Un bărbat şi trei băeţi nevârstnici le urmau. Valuri de lume tăcută însoţeau convoiul cu morţii. Sfânta tăcere o întrerupea din când în când vorba ruptă: Vai mintea omului! Ce se întâmplase? Nenorocire mare! Sicriele purtau osămintele părinţilor — tată şi mamă... băieţii sunt orfanii lor... păsărele fără cuib. De două zile încoace razimul unic al lor este bărbatul ce şi acum e cu ei. Povestea e lungă şi tristă. Fost-au — nu de mult — cei doi oameni cu căpătâiu. Casă, masă, ogoară întinse şi mulţi argaţi au primit moştenire dela părinţi. Inotau în bine ca câmpul în razele soarelui în luna lui Maiu. Li-se şi scosese porecla în lume: Iată oamenii cari niciodată nu plâng! Insă... şi aci vine pelinul — nu mult a ţinut norocul. Bine se zice: la sacul de noroc trebue un car de minte. Acestora chiar norocul a fost mare şi mintea puţină. Crezut-au, că averea lor e izvor ce nu seacă niciodată, oricât ar curge părăul la vale. Ce fac deci? Ce şi bogatul din Evangelie a făcut (Luca 16, 19). Zi de zi trăesc «luminat», ba şi mai *luminat* ca acela. Bogatul se îmbrăca «în porfiră şi vison» şi sta zilnic lângă masă încărcată cu de-ale gurei, nu da însă ocoale prin lume şi nu vântura banii. In zgârcenia sa nici de bietul Lazar din apropiere nu vrea să ştie. Oamenii noştri?... O, ei atâtea potece de umblat aveau, că nu trecea din unul şi trebuià să dee pe celalalt! Apucase în vârtejul plăcerilor lumeşti şi trebuia să joace ca lucrurile ce ajung în vâltoare. Zi de zi aşa. Pe acasă dau numai din datină, nu să vadă de copii şi mersul gospodăriei. Ce să mai lungesc? Averea s'a dus. Suna doba, că n'au ce mai căuta acasă, că şi copiii le sunt în mijlocul drumului. Dar... bătătura din urmă n'au mai auzit-o. Când a încetat doba a bate, nici ei nu mai erau. Sărmanii orfani! Aflatu-s'a între oameni o inimă bună, care i-a primit în ale sale, scăpându-i de foame, îngheţ şi moartea fără vreme.

Până aci întâmplarea. Ridicat-am iubiţilor, cuvânt să vă spun poveşti? Nu! V'am întreţinut cu povestirea, ca înşi-vă să aflaţi urmările traiului necumpătat, ferindu-vă de desfrâu; v'am spus însă povestea şi ca să cunoaşteţi de ce anume a voit a ne ferì apostolul Pavel, când a rostit cuvintele: «Ziua cu cuviinţă să umblăm, nu în ospeţe şi beţii, nu în curvii şi fapte de ruşine» (Rom. 13, 13), cari cuvinte tocmai vi-s'au cetit din Apostolul de azi şi le-am pus şi eu în fruntea cuvântării mele.

Intâmplarea povestită într'adevăr stă ca noaptea lângă ziuă, ca lumina lângă întunerec. Folosul luminii nu l-am ştì preţuì, dacă nu ar fi lăsat Dumnezeu şi noapte. Invăţăturile bune şi ele ar rămânea cuvinte la urechea surdului, dacă nu s'ar arăta oamenilor din când în când şi fapte rele, urâte, ca înşişi ei să tragă învăţături din ele şi deci să se ferească de relele urmări. Aşa fapte se cuprind în povestea mea, şi apostolul Pavel ca şi când însuş ar fi fost de faţă ca martor la desvoltarea faptelor, ne zice: Să umblăm cu cuviinţă, nu în ospeţe, beţii şi alte necuviinţe! Un fel de provocare la vieaţă curată se cuprinde în cuvintele apostolului. Caşicând ne-ar zice: Oameni sunteţi, cu înaltă menire în lume — purtaţi-vă ca oamenii! In cuvintele lui Pavel se repetă în altă formă ceeace a zis Domnul Iisus Christos: «Fiţi desăvârşiţi cum şi Tatăl vostru din ceriuri desăvârşit este!» (Mat. 5, 48).

Prin ce fel de fapte putem ajunge desăvârşirea? Singur faptele duhovniceşti ne pot conduce la ea, căci iarăş Pavel zice: «De trăim cu Duhul cu Duhul să şi umblăm» (Gal. 5, 25). Iar curăţia, la care ne îndeamnă Pavel, nu e numai faptă duhovnicească, ci chiar una din cele mai de căpetenie virtuţi creştine. Că aşa e, ne spune însaş conştiinţa noastră, dacă ascultăm de ea. Ne simţim oarecum atraşi de Duhul înalt al oamenilor ce trăesc în curăţie, şi cum doreşte floarea a se scălda în razele blânde ale soarelui de Maiu, dorim şi noi a ne îmbăta de mirosul fecioriei, al curăţeniei. Biserica a orânduit sărbători mari, şi în cântări de laudă vesteşte vieaţa sfinţilor ce au despreţuit cele lumeşti şi trecătoare şi s'au împodobit cu haina curăţeniei şi a virtuţii.

Indemnul apostolului Pavel cuprinde şi alta. Insuş Pavel ridică sabia duhovnicească. Zice: cu cuviinţă să *umblăm*, (nu să umblaţi!) Se arată deci ca ostaş, care El păşeşte înainte şi strigă, cum strigă comandantul oastei: după mine! Acest înţeles îl are strigătul: să umblăm! Şi oare unde voeşte a ne duce? Un comandant ca Pavel numai la biruinţă duhovnicească poate să ne ducă. Ne-o spune însuş că acolo ne duce, când aşa glăsueşte într'alt loc: «De nu sunt apostol altora, iară vouă cu adevărat sunt, că pecetea apostoliei mele voi sunteţi în Domnul. Răspunsul meu dela ceice mă întreabă pe mine acesta este: au doară nu avem putere a mânca şi a bea? au doară nu avem putere pe o soră muiere să purtăm, ca şi alţi Apostoli?... Că-mi muncesc trupul meu şi-l supui robiei, ca nu cumva să mă fac netrebnic.» (I Corint. 9, 2—5, 27).

Îngeresc glas! Adevărat şir de mărgăritare e comanda ce o face apostolul sufletelor creştine. Cei doi soţi, cum văzurăm, nu au auzit comanda dumnezeescului Pavel, ori dacă au şi auzit-o, nu s'au înrolat în oastea lui Christos. Comanda a fost pentru ei glas în pustie, ca şi odinioară a profetului Eremia ce n'a putut întoarce poporul jidovesc dela fărădelegi, dar nici dela robia ce l-a ajuns. Purtarea lor s'a şi răzbunat în mod destul de ruşinos. In păcate au trăit, în păcate au murit, pentrucă vieaţa dobitocească nici nu poate avea mai bun sfârşit. S'au nefericit bieţii, dar nu

singur pe ei, ci şi vlăstarele ce le poartă numele, pe cari i-au adus în lume numai ca să-i lase în grija sorţii, cum lasă cucul propriile ouă şi proprii pui. Oare ce evlavie va stârnì vieaţa lor în copii?...

Supărătoare învăţături pentru oamenii de inimă şi creştinii de simţ!

Şi — să venim la noi. Ce se petrece chiar în mijlocul societăţii noastre? Necuviinţele, de cari vrea a ne ferì apostolul, sunt aproape fapte de toate zilele, ba fapte tot mai des repetate sunt şi celece s'au petrecut cu soţii nefericiţi. Părăsind tot mai mult datinile, virtuţile străbune şi creştine, lumea duce vieaţă mai mult trupească, decât duhovnicească. Purtările creştinilor mult se aseamănă cu a oamenilor de pe vremea lui Noe, despre cari a zis Dumnezeu: «S'a umplut pământul de nedreptate, şi iată voi perde pe ei şi pământul» (Facere 6, 13). In loc de icoane creştinii mai mult se închină idolului plăcerilor şi a desfrâului. Bogaţii trăesc «luminat» ca să nu treacă nefolosită scurta clipă, cât au a trăì; săracul se desfătează, căci zice: Nesuferit e zăduful zilei, şi dacă ar lipsì vinul şi femeia — poate a-şi fi silit să-mi fac capătul! Zilele menite spre evlavie — Dumineci şi sărbători — cum bine vedeţi, sunt adevărate prilejuri de orgii păgâneşti...

Pricina? Nu vremea, nici lumea rea e pricina. Părinţii noştri au străbătut vremi cu mult mai vijelioase ca noi. N'a putut să le fie mai uşor, când cu o mână erau pe coarnele plugului, ca sămănătura să producă pâne pe seama copiilor, şi cu alta pe sabie, apărându-şi moşia de năvălirile barbare, ori când partea cea mai mare a timpului o petreceau în brazdă domnească. Şi totuş au ţinut la virtuţile creştine nu ca noi, ce pe lângă ei suntem mai puţin şi ca piticii. Vă spun cum se strică lumea. Părinţii de azi caută să câştige avere copiilor, nu însă să-i crească în ascultare şi înfrânare. Pe copii slobozenia prea fără frâu îi omoară. Totul li-se iartă. Fie necuviinţa cât de mare, fereşte Doamne a le zice vorbă de scădere, ba necuviinţele, năzdrăvăniile, unii părinţi le socot ca o agerime de minte a copiilor, şi în loc de a-i aduce la breazdă, râd de ei şi-i laudă ca pentru fapte vitejeşti. Duc părinţii copiii chiar şi în birturi, unde li-se dă a vedea şi învăţa fel şi fel de necuviinţe, îi mai îndoapă şi cu beuturi otrăvitoare. Aşa se face în a doua natură a tinerilor *stricăciunea moravurilor.* Din astfel de copii, de sine se înţelege, nu poate să iese bărbaţi tari în caracterul lor moral, din contră li-se preface în natura a doua desfrâul: beţiile, curviile şi alte păcate omorâtoare de suflet. Se poate tot predica apoi unor astfel de oameni. Văd ei binele, ba în momente limpezi la minte, cunosc şi vârtejul rău în care au ajuns — cum cunoscutu-la şi părechea de care adineori fù vorba — însă le lipseşte puterea de a se mai întoarce. Mânaţi ca de o putere nevăzută ce le-ar sta la spate — sar şi se aruncă în Gheenă, întocmai ca fluturul ce ar putea ocolì lumina, să nu-şi ardă aripile, însă nu o face...

Iubiţilor! Din şopotele ce le face inima voastră, trăsărind la auzul vorbelor mele, cunosc bine că v'au pătruns celece v'am spus, ba par'că

cetesc din faţa voastră râvna de îndreptare. Mă bucur de aceasta întocmai cum s'a bucurat păstorul din Evanghelie, când a aflat oaia a 99-a ce se rătăcise. Dacă voiţi cu tot dinadinsul îndreptarea, apoi iată şi sfatul ce vi-l pot da. Biserica nu fără pricină a pus pe azi a se cetì Apostolul, în care se cuprinde şi îndemnul cătră o vieaţă mai curată, mai morală. E Dumineca lăsatului de carne. De ce ne porunceşte biserica să nu mai mâncăm carne până la Invierea Domnului? E doar carnea mâncare necurată?... Nu! Hrană lăsată de D-zeu e şi carnea ca toate bucatele cu cari se hrăneşte omul. Carnea e însă una dintre mâncările hrănitoare, cari îngraşă trupul. *Şi trupul gras e cel aplicat spre excese.* Aici zace cauza oprelişte din partea bisericii! Vrea, iubiţilor, biserica să ne facă — pentru jalea patimilor Domnului ce urmează — mai înfrânaţi, ca să devenim mai destoinici a pătimì sufleteşte şi noi cu Christos şi deci a trăì o vieaţă mai duhovnicească în zilele postului.

Ca creştini buni ce sunteţi, nu mă îndoesc veţi împlinì rânduiala bisericii. Numele de creştini vă îndeamnă să strigaţi şi voi cu apostolul: *Toate îmi sunt slobode, însă eu nu voiu să fiu biruit de ceva* (I Corinteni 6, 12). Dacă aşa este, apoi lăpădaţi nu numai mâncarea cărnei, ci vă abţineţi cu deosebire dela beutura de vin, vinars şi câte toate, căci poftele sălbatice din om tocmai prin aceste se stârnesc. Ocoliţi şi societăţile rele, unde numai moartea morală vi-se pregăteşte. Dedaţi — ceice sunteţi părinţi — şi copiii de mici a fi iubitori de Dumnezeu şi nu poftitori de câte plăceri trupeşti toate. Cercetaţi mai regulat şi sfânta biserică, căci Duhul cel înalt creştinesc aici în casa lui D-zeu se predică. Făcând toate aceste, iubiţilor, Duhul lui Dumnezeu se va pogorî în mijlocul nostru şi de multe întâmplări rele ne va apăra.

«*Iară însuş Dumnezeu şi Tatăl nostru şi Domnul nostru Iisus Christos să îndrepteze calea voastră; şi pre voi să vă înmulţească Domnul şi să vă îndestuleze cu dragostea unuia cătră altul; să întărească inimile voastre fără prihană întru sfinţenie înaintea lui Dumnezeu şi Tatăl nostru, întru venirea Domnului nostru Iisus Christos cu toţi sfinţii lui. Amin.*
(I Tevalon. 3, 11—13).

Vasile Gan,
protopop.

MIŞCAREA LITERARA.

I. CĂRŢI.

Anunţăm cu bucurie că au apărut deja cele ***«Cincizeci de predici poporale»*** ale P. S. Sale părintelui arhim. *Iuliu Scriban.* Se pot procura dela d-l Dr. August Scriban, profesor în Iaşi, str. Berăria veche 2, sau şi prin librăria arhidiecezană. Preţul 2 coroane. Ceice vor să şi le procure direct, să adaugă la preţ suma de 50 fil. pentru transport şi taxa de pactaj, care se percepe la aducerea mandatelor postale. Nu ne îndoim că toţi preoţii noştri vor grăbì să-şi cumpere aceste bune predici.

Biblioteca «Asociaţiunii». Am primit la redacţie nrii 28—31, cari cuprind: Povestiri de I. Pop Reteganul cu prefaţă de O. Goga, Poezii alese de V. Alexandri cu prefaţă de Il. Chendi, Ionel, cartea IV de V. Gr. Borgovanu, O seamă de cuvinte de O. Goga, retipăriri din «Ţara Noastră» şi Cum să trăim de A. R. Dobrescu, — scrieri folositoare, educative şi instructive şi în aceiaş vreme distractive pentru pătura ţărănimei, cătră care se îndreaptă, ca şi pentru intelectuali. Noi suntem cei dintâi cari ne bucurăm de aceste semne de vieaţă, pe cari le-am aşteptat şi aşteptăm în viitor o muncă tot mai spornică, convinşi că numai prin lumină şi cultură vom putea străbate drumul greu al zilelor de azi spre idealul ce urmărim. Recomandăm cu căldură preoţimii noastre, a răspândì tot mai mult în popor publicaţiile «Asociaţiunei».

II. REVISTE.

A început să apară în Sebeş — modestul centru de cultură şi de muncă, de unde ne-am deprins a primì multe ştiri îmbucurătoare — *„Munca"* revistă pentru meserii, industrie, comerciu şi economie. O formă aleasă îmbracă materialul relativ bogat, variat şi instructiv. Cele opt numere cari au apărut, desvălesc tot mai bine programul, care de astădată a lipsit din fruntea revistei, de a strânge la un loc pe meseriaşii şi industriaşii noştri, de a le da o direcţie hotărîtă pentru o ţintă comună şi mai ales de a-i înfrăţì cu munca stăruitoare şi roditoare în urmările ei. Avem credinţa, că «Munca» lucră şi va lucra cu cel mai bun efect în ogorul «muncei». Remarcăm articolul prim din numărul 2 întitulat «Munca» de filozoful englez Thomas Carlyle, cu motto «laborare este orare». Apare de 3-ori pe lună, preţul pe un an 6 cor. Atragem asupra ei atenţia tuturor doritorilor de bine.

Calea vieţii, revistă bisericească-populară a societăţii clerului «Apostolul» din Judeţul Olt, apare lunar sub conducerea revizorului ecleziastic al Eparhiei Argeş, Econ.-Stavrofor V. Predeanu, anul al V-lea. Nrul 3—4 publică raportul comisiunii istorice a Academiei asupra volumului «Predici exegetico-morale» de Econ. Strav. V. Predeanu, prezentat Academiei prin C. Erbiceanu care le recomandă «cu toată căldura» spre premiare. Din apreţiarea făcută extragem pentru ştiinţa preoţimei şi pentru îndemnul de a şi-le procura: «...a reuşit pe deplin în planul său, sfătuind cu puterea graiului Scripturii şi înduplecând ţărănimea la practica virtuţilor evangelice şi îndepărtând dela ea, ca dăunătoare viţiile predominante astăzi în popor ca beţia, certele, sfezile, ura etc. etc.»

«Toate predicele sale sunt pline de îndemnuri morale şi autorul dovedeşte marea lor importanţă primindu-le alături cu viţiile contrare, din care comparare rezultă evident sublimul virtuţilor şi detestarea viţiilor. Cu chipul acesta, concluziile predicilor sale pot servì şi de o adevărată *morală evangelică.* In partea exegetică autorul este foarte clar, eliminând terminii neînţeleşi pentru popor, preferind expresiile uşor pricepute în

locul celor ştientifice». «In câteva cuvinte bine înţelese, dă explicarea locului greu de priceput pentru cel nedeprins aşa că orice bun creştin pricepe pe deplin despre ce e vorba în Evangeliile ce se comentează. Foarte adesea în concluziile predicilor sale, autorul combate ori laudă deprinderile sau obiceiurile poporului, arătându-le dacă ele sunt sau nu în conformitate cu învăţătura evangelică, cu bunul simţ şi cu demnitatea omului»....

«Eu nu cunosc o carte de predici mai de valoare decât aceasta în biserica noastră română. Mai au încă o calitate aceste predici, că sunt scurte, acomodate şi ritualului bisericesc şi pentru public, că se pot ţinea în minte învăţăturile cuprinse în ele».

Predicele sunt în număr de 76 pe 739 pagini, pentru toate Dumimnecile de peste an, la sărbătorile împărăteşti şi la sărbătorile sfinţilor mai însemnaţi. Preţul...?

In Nrul 5 o frumoasă conferinţă despre «Criza religioasă a tinerimei de azi, cauzele şi remediile ei» de Econ. Stav. V. Predeanu. Vieaţa sufletească a tinerimei ca şi modul lor de vieţuire a fost chestiune ce a preocupat în toate vremile şi va fi chestiune vecinic actuală câtă vreme vor fi abateri dela calea cea dreaptă, căci tinerimea e nădejdea viitorului neamului. «Eu m'am gândit totdeauna că s'ar reforma neamul omenesc dacă s'ar reforma educaţia tineretului» zicea un filozof. Conferinţa priveşte îndeosebi tinerimea din pătura intelectualilor, tinerimea, ce prin şcoală îşi câştigă dreptul la vieaţă, căci în adevăr criza religioasă aici pare mai acută. Vina o poartă familia, mediul, literatura, arta şi adunările lumeşti.

Până e mic copilul, părinţii mai mult poartă grija trupului lui. Dacă apucă la şcoală, unde pe rând trece «toate programele vaste, cari sunt poarta carierelor onorabile» studiile lui nu ies din cercul intereselor trupeşti, sunt făcute în vederea unei poziţii viitoare, în care ar putea câştiga mai mulţi bani, şi-ar putea asigura un traiu mai comod, mai înlesnit, iară facultăţile cele mai alese mai nobile ale sufletului şi inimei sunt lăsate în înţelenire. Religiunea, menită a înălţa sufletele, a regenera simţirile, se reduce la câteva formule săci, cari cu trecerea vremii nu vor întârzia a se şterge din amintire. Părinţii se mulţămesc cu note bune la examen, cu «o excelentă poftă de mâncare şi un bun temperament». Cursurile de instrucţie religioasă sunt nesuficiente, parte din vina propunătorilor ca şi din negligenţa şi neatenţiunea elevilor, cari la urmă învinuesc pe dascăl, cât pe drept cât pe nedrept, că a fost lipsit de critică şi de ştiinţă, aşa ajung oameni tineri, cari susţin că ideile lor religioase se ciocnesc cu cele ştienţifice, pentrucă nu au nici idei ştientifice nici adevărate idei cu adevărat religioase». Răul mai mare rezidă în faptul că credinţa copilului nu e împărtăşită de obşte şi mai ales nu, de ceice au autoritate asupra lui, în cari el trebue să aibă încredere. Când pleacă la biserică în zi de sărbătoare — căci aşa l-a sfătuit dascălul — vede pe tatăl plecând la afaceri, pe frate la birou ori la lucrătoare, mama după târguieli şi lipseşte din bi-

serică chiar dascălul care îi spunea că astfel de oameni «sunt o clasă aparte de necredincioşi» şi mintea fragedă se întreabă de ce toţi aceştia nu urmează după credinţa ce i-se propoveduia. Scepticismul şi indiferentismul mediului încunjurător, devine tot mai pronunţat, tot mai zdruncinător pentru vieaţa lui sufletească, al cărei cădere pe povârniş nu se poate oprì decât când toţi aceşti factori vor fi «autorităţi favorabile credinţii lui». Iar când trece în etatea de foc şi de vieaţă bogată care zvâcneşte în omul tinăr se iveşte şi «criza clasică a credinţii lui», ce rezultă din opoziţia dintre adevărurile ce i-se propun în numele credinţii şi dintre acele ce i-se predau în numele ştiinţii.

Sufletul tinărului nu găseşte cârmaciul, care să apuce frânele vieţii lui pline. Societatea îşi spune cuvântul prin literatură. *Romanul* care ademeneşte şi ispiteşte mai mult e adeseori «o carte fără seriozitate şi fără folos social, literatură detestabilă, care corupe gustul şi moravurile, şi care e încă hrana zilnică a tineretului nostru, care-l depărtează de studii serioase şi profunde, care îl deprinde la visuri şi la lene făcându-l neînstare a cugeta adânc, care înflăcărează simţurile şi întunecă sufletul.» *Muzica* în vreme ce caută înălţarea sufletului prin trezirea gustului şi iubirii cap' d'operelor clasice, nu întârzie a deştepta dorinţi sensuale nutrind trivialităţi revoltătoare. *Pictura* pe lângă măreţia desăvârşirei întrupată în colori, tablourile ei fără perdea stârnesc germenii corupţiunii, dându-le hrana primejdioasă ca şi *sculptura* prin formele-i nude, de dragul realismului, — şi glasul păcatului găseşte răsunet puternic în corpul tinăr din care lipseşte inima virtuoasă; desfătarea trupului robeşte puterea sufletului.

Ajuns la maturitate priveliştea e mai tristă. In vieaţă n'aude decât «cuvântul întunecos al intereselor materiale; el e legătura principală care formează societatea noastră, pretutindenea el iese de pe buzele noastre; în cercul familiei, pe piaţa publică, în diferitele noastre adunări, auzi cuvântul aprins sau ipocrit al ambiţiunilor, care cer aur, slavă şi fast; cuvântul ameninţător al poftelor ticăloase, cuvântul distrat şi egoist al luxului şi al bogăţiei; auzi cuvântul timid al fricei şi cuvântul îndrăzneţ al violenţei. Presa, cărţile şi tribuna nu cunosc decât aceste cuvinte privitoare la ceeace se vede, se simte şi se pipăe», iar cuvântul sufletului, care formează vrednicia şi demnitatea omului, şi îl face asemenea lui Dumnezeu nu se aude în nici o parte.

Şi ce este de făcut? Nu ajunge prescrierea unor reguli de higienă ci trebue dat un nutremânt care măreşte puterea de vieaţă şi răspândeşte o supraabondanţă de vieaţă; «nu numai să facem să înveţe şi să reciteze unele definiţiuni şi reguli precise, complete şi bine orânduite de religie; dar mai cu seamă să-i aprovizionăm (pe copiii noştri) cu aşa fel de provizie de forţă, şi să le împărtăşim un aşa avânt de vieaţă, ca ei să treacă cu uşurinţă preste primele obstacule şi să nu cază la prima izbire istoviţi şi răniţi de moarte» prin o *educaţie religioasă.*

Aceasta singură e în stare să spulbere și motivele de ordine practică a erezei religioase, ca slăbiciunea voinței, nesuficiența vieții creștine, slăbiciuni morale... O temeinică educație religioasă poate frânge și zimbetul ironic al cutărui răutăcios, care lovește creștinismul practicat în faptă. «Și când zic că trebue a se desvolta în copii mândria, caracterul, personalitatea, nu înțeleg că trebue a le încuraja insuficiența naturală și a desvolta în ei o trufie ridicolă, ci înțeleg că trebue a-i face să înțeleagă, că trebuind să fie oameni, ei au de îndeplinit o mare sarcină; trebue a descoperì un scop nobil vieții lor, a le pune în inimă o legitimă ambițiune, a-i face să creadă ceeace e prea adevărat, că vor avea un rol folositor în societate. Numai aceasta legitimă credință în demnitatea lor îi va face cât mai tari în contra umilitorului defect de a fi învinși în credința lor, de un zimbet, fie chiar al lui Voltaire».

Aici revine datoria înaltă, sarcina grea dar generoasă a familiei. Creșterea din casa părintească e hotărâtoare, influința ei e cea mai puternică, mai durabilă, mai generală. «Omul moral este deja format la 10 ani; dacă n'a fost format pe genunchii mamei sale acesta va fi totdeauna o mare nenorocire». Nimic nu poate înlocuì această educație. Și mai cu seamă dacă mama și-a făcut datoria, de a întipărì pe fruntea fiiului său caracterul divin, poate fi aproape sigur cineva «că mâna vițiului nu-l va șterge niciodată» glăsuește un spirit creștin. Deci mamei îi revine datoria mare, pe care nu o va putea împlinì cu vrednicie de nu-și va avea sufletul aprins de dragoste către Domnul, căci numai «din prisosința inimei grăiește gura». Pe lângă povața cuminte nu poate lipsì nici priveghierea ochiului deschis asupra copiilor, care să-i ferească de stâncile ce pot sparge naia fragedă a vieții lor sufletești, de societăți rău crescute, de șezători vătămătoare, de case de joc, cârciumi. Și mai presus de aceste se cere *pildă*. Copiii imitează, cu ceice se roagă, se roagă și ei, lângă cei drepți vor iubì adevărul, cu virtuoșii vor fi virtuoși, precum crescuți în o familie pătată de crime și fărădelegi, în a cărei casă pe păreți nu vor vedea decât tablouri indecente, pe masă nu vor găsì decât cărți vătămătoare, iar în stradă vor auzì despre desfrâul părinților, unii ca aceștia nu vor scăpa de robia păcatului.

Întreita educație: fizică pentru corp, intelectuală pentru spirit și religioasă pentru inimă, în practică trebue să fie intime, solidare și armonic desvoltate, și dacă e ca una să se ridice în contul celorlalte, dreptul este al educației inimei prin religie. Aceasta ar fi dreapta măsură și în educația publică, în școală ca și în societate, care numai atunci va avea deplină sănătate, dacă se va răzăma pe temelia principiului *a nu despărțì niciodată credința religioasă de desvoltarea intelectuală,* căci autorul religiunei D-zeu, este și al inteligenței omenești, «D-zeul științelor este Domnul» (I Imp. II 3).

In «*Viitorul*» Nr. 3—4 o variată cronică bisericească, în care «Din Țară» se scoate la iveală intenția de a modifica de nou legea clerului

votată abia în 1907 şi se exprimă temerea de a se introduce «şi în cele bisericeşti obiceiul schimbărilor de lege ca şi în cele mireneşti» cu scopul de a scarița autoritatea ierarhiei şi «a se lovì în aceia cari au puterea de sus ca să conducă biserica şi n'au nici o vină». Relevăm încă călduroasa adresă de lămurire şi chemare a datoriei noului protoiereu dela Brăila, A. Constantinescu, către preoțimea județului (protopopiatului) care dovedeşte conştiința de sine şi de slujba ce ocupă.

Nr. 5—6. La Cronica bisericească se spune, că la 28 Iunie a. c. s'a pus piatra din capul unghiului noului local al casei bisericii şi casei şcoalelor din strada Lueger. Din cuvântarea administratorului casei bisericii, d-l P. Garboviceanu, scoatem la iveală: «Dacă aceste două instituțiuni şi-ar fi luat ființa cel puțin odată cu prima organizare mai serioasă a învățământului şi imediat după secularizare, s'ar fi făcut cel mai mare bine atât învățământului cât şi bisericii, căci ne-am găsì acum cu mult mai departe!» Dela întemeierea casei şcoalelor, la 1896, de d-l P. Poni cu scopul de a face clădiri şcolare primare şi de a *administra, priveghia şi controla* fondurile destinate învățământului, s'au construit 1045 localuri de şcoli în comunele rurale şi lucrările continuă. Fondurile şcolare sunt supraveghiate corăspunzător dorinței fundatorilor, chiar cu purtarea unei lupte grele împotriva neorânduielilor ce se observau. S'au înființat peste 640 biblioteci populare, s'au înzestrat şcoalele cu materialul didactic în contul unei cheltuieli de 2 milioane, a încurajat şi promovat activitatea extraşcolară etc., «nu există nici un soiu de activitate şcolară care să nu fi fost ajutată şi încurajată, n'a fost ideie, n'a fost inițiativă în interesul învățământului şi al educațiunii şcolare şi chiar generale, care să nu fi fost sprijinită»...

Cassa bisericii a fost întemeiată de d-l Spiru Haret în 1902 cu scopul «de a controla toate averile mişcătoare şi nemişcătoare bisericeşti şi mănăstireşti, de a administra tot ce i-se va testa... şi în fine a administra toate afacerile bisericeşti şi religioase în numele şi numai sub autoritatea ministrului cultelor». Dela început s'a pus pe muncă cu tot zelul, a luat în administrare fonduri chiar pe cale judecătorească în interesul propriu al acelora, pentru a se pune capăt risipei. A dat ajutoare pentru construcții şi reparări de biserici, reparații şi lucrări la mănăstiri şi schituri, a urcat fondul preoților invalizi în mod simțitor, a prevăzut fond pentru tipărirea bibliei, îngrijeşte de fotografarea monumentelor istorice, a chemat la vieață comisia pentru aceste monumente, cărora le dă o deosebită atențiune prin restaurare şi întreținere, iar afacerile religioase se rezoalvă în decomun acord cu sf. Sinod şi cu înalții Chiriarhi. Se doreşte să fie ambele «adevărat izvor de lumină şi de educație morală pentru poporul nostru. Să troneze aici numai şi numai virtutea», şi totuş revistele din țară scot la iveală multe nemulțămiri din partea oamenilor bisericei, a preoților, cari izvorăsc amestecul netăgăduit al statului, al mirenilor în afacerile pur bisericeşti, cu desconsiderarea autorităților bis. de toate gradele. Şi nu fără motiv, dacă socotim veştile despre fapte condamnabile, ce cir-

culă în revistele din ţară. Lipsa de armonie între reprezentanţii statului şi ai bisericii se osândeşte chiar în primarticolul acestui număr, în «Cu măsură»; iar nemulţămirea clerului dela sate cu starea actuală găseşte expresiune în art. «Din necezităţile clerului mirean».

„Păstorul ortodox“, Nr. 11, dă «Statistica Islamului în lume», după jurnale apusene de arhim. Scriban. Această statistică după ţări şi provincii arată numărul închinătorilor profetului: In Europa 14.190,000, în Asia 156.385,000, în Africa 66.375,000, în Oceania 21.142,000, la cari mai adăogându-se 50,000 din America dau un total de 268.000,000. Şi numărul adoratorilor profetului creşte în vremea, când în Turcia se trezeşte o vieaţă politică mai vie. Preot. *P. M.*

INFORMAŢIUNI.

În urma urcării cheltuelilor tiparului, şi voind să scoatem «Revista Teologică» de aici înainte în extensiune mai mare, am fost siliţi să ridicăm costul abonamentului cu o coroană. Vom da o mai mare atenţiune părţii practice şi vom publica predici mai multe. In scopul din urmă rugăm pe on. preoţi cari compun predici originale să binevoiască a ne sta într'ajutor. Sperăm că pentru neînsemnata urcare a abonamentului vom recompensa pe cetitori prin material bun şi variat.

O nouă ediţie a Sf. Scripturi. Chestiunea unei nouă ediţiuni a sf. Scripturi a format obiect de discuţie a sf. Sinod al bisericei autocefale ortodoxe române din sesiunea de toamnă a anului trecut, primindu-se următoarea propunere:

«Subsemnaţii membrii ai sf. Sinod în urma discuţiunei relative la cererea Onor. Minister al Cultelor, de a se fixa versiunea după care să se tipărească biblia;

considerând că biblia este cartea cărţilor, ce cuprinde cuvântul lui Dumnezeu: temeiul sfintei noastre credinţe ortodoxe de răsărit, împreună cu tradiţia dumnezeiască şi că deci fiind vorba de o retipărire a ei, trebue să se procedeze cu multă pază şi cu multă îngrijire;

considerând că toate versiunile în fiinţă sufăr de neajunsuri nu numai cu pivire la curăţirea limbei ci uneori chiar la înţelesul cel drept al adevărurilor sfinte şi deci că nici una din ele nu s'ar putea considera ca potrivită spre a se tipări aşa cum se găseşte în fiinţă;

considerând că se impune o revizuire a tuturor bibliilor tipărite până acum, iar asemenea lucrare reclamă vreme şi muncă mai îndelungată, deoarece trebue, la revizuire să se ţină seamă de ediţiile în fiinţă şi să se adopte la locuri nelămurite termenii cei mai înţeleşi, şi care rostesc mai bine înţelesul cel adevărat al locului respectiv;

considerând că o asemenea lucrare ca să poată fi adoptată de sf. Sinod trebue să fie cunoscută de sf. Sinod cât mai de aproape, ceeace reclamă ca fiecare membru al sf. Sinod să participe la ea şi pentru a se putea realiza cât mai curând această însemnată lucrare şi a se începe retipărirea bibliei şi a fi pusă la îndemâna credincioşilor doritori de hrană duhovnicească şi de a se edifica prin cetirea bibliei, — propunem:

Ca membrii sf. Sinod să ia fiecare câte un număr de capitole spre a le revizuì şi la Ianuarie anul viitor 1909 să ne întrunim în sf. Sinod spre a se lua cunoştinţă de rezultatul lucrărei fiecăruia din PP. SS. membrii şi admiţându-l să-l înainteze Onor. Minister, spre a se da la tipar.»

Fiind chestiunea unei nouă ediţiuni a sf. Scripturi de cea mai mare importanţă şi pentru biserica noastră, vom revenì asupra ei mai pe larg.

«Albina» şi «Lumina». Impreună rostite, aceste cuvinte sună frumos, ba chiar harmonios. — Şi cum n'ar suna frumos şi harmonios aceste nume când, chiar după înţelesul simbolic, ele sunt foarte de aproape înrudite: *albina,* chipul laboarei, şi *lumina,* izvorul vieţii?

Şi totuş, între aceste două surori în contrazicere cu numele lor frumoase şi harmonioase, pare a exista oarecare disharmonie, după părerea multora: o disharmonie mai mult din obiceiu, ca şi aici să se adeverească trista şi dureroasa cântare a psihologului poet Andreiu Murăşan: «Pe voi vă nimiciră a pismei răutate».

Adevărul este: că, între *«băncile»* cari poartă numele frumoase din fruntea acestor şire, există o mică deosebire: «Albina», întreagă şi exclusiv este a acţionarilor, a funcţionarilor şi a conziliului ei administrativ, a «matcei» acestui stup frumos; deci, şi nectarul din fagurii «Albinei», se distribue la un număr mai mic de oameni, nu cei mai lipsiţi; «Lumina» însă, mai generoasă şi mai darnică: ar vrea să împartă lumina şi căldura razelor sale mult mai departe, la mai mulţi: la toţi şi în toate «colibile» săracilor.

Scopul «Luminii» e frumos, nobil şi cu atâta mai surprinzător: că, dela moartea mitropolitului Şaguna încoace, «Lumina» e cea mai însemnată întreprindere românească cu scop cultural.

In faţa acestui scop moral, zi de zi va creşte şi se va realiza speranţa: că «Albina» şi «Lumina», ca două surori bune şi înţelepte, în lucrarea lor bună şi folositoare: se vor ajutora reciproc, unindu-se într'un «duet» harmonic şi cucerind inimile tuturor Românilor. *Duhovnicul.*

Statistica religiunilor. In anii din urmă s'au publicat două statistice, mai însemnate, ale religiunilor. Una a compus-o iezuitul *K. A. Krose,* care a publicat rezultatul cercetărilor sale în revista rom.-catolică «Stimmen aus Maria Laach» a. 1903. A doua a fost publicată în *anuarul misiunilor americane* (numit după obiceiul parlamentar «Blue Book of Mission») pe anul 1907. După aceasta din urmă numărul oamenilor pe

întreg rotogolul pământului se urcă la 1,563.446,000 dintre cari numai 558.862,000 sunt creştini. Prin urmare propoveduirea evangheliei are încă un larg teren de lucrare în viitor.

E interesant să cunoaştem aceste două statistice şi în amănunte, comparându-le precum urmează:

	După Krose	După anuarul mis. am.
Ortodocşi	117.375,000	120.157,000
Romano-catolici	264.506,000	272.638,500
Protestanţi	166.627,000	166.066,000
Ovrei	11.027,000	11.220,000
Mohamedani	202.048.000	216.630,000
Buddhişti	120.250,000	137.935,000
Hindu	210.100,000	209.659,000
Confuciani şi Taoişti . .	267.000,000	209.659,000
Şintoişti	17.000,000	24.900,000
Culte iudice vechi . . .	12.114,000	—
Fetişişti	144.700,000	157.069,000
Alte religiuni	2.844,000	15.352,000

Cu excepţia religiunilor păgâne din Asia şi Africa, ai căror aderenţi nu se pot şti cu siguritate, amândouă statisticele se apropie mult una de alta. Cei mai mulţi dintre creştini trăiesc în Europa şi America, dar milioane dintre ei se află şi pe toate celelalte continente. Şi majoritatea dintre Ovrei se află în acele două continente. Dintre Mohamedani, după statistica anuarului misiunilor americane, se află în Asia 141 milioane, prin urmare cu mult peste jumătate, iar 50 milioane în Africa. Buddhiştii trăiesc aproape exclusiv în Asia, tot asemenea şi Hindu, apoi Confucianii şi Taoiştii. Şintoiştii trăiesc numai în Asia, pe când Africa este patria alor peste 97 milioane de fetişişti şi animişti.

Trecere confesională Preotul şi profesorul *Giovanni Sforzini* din Marcerata a părăsit biserica romano-catolică, declarând că nu-şi mai poate împăca convingerile sale cu învăţăturile acelei biserici. A trecut la protestanţi. Sforzini e un bărbat binecunoscut şi cu o frumoasă reputaţie în Italia. Avea rangul de canonic, a fost directorul unei reviste răspândite între preoţi şi era bine apreciat ca autor al unor publicaţii de cuprins filozofic şi istoric. Ieşirea lui din sinul bisericii romano-catolice a produs mare sensaţie, dar nimenea nu poate trage la îndoială, că a lucrat ca un om de caracter, în consecvenţă cu convingerile sale. Sunt atâţia cari deşi nu-şi pot împăca convingerile lor subiective cu învăţăturile bisericei din care fac parte, dar totuş nu trag consecvenţele, ci rămân într'ânsa — ca să se căpătuiască.

Dreptul disciplinar al preotului nu invoalvă o conturbare a religiunii. Aceasta o dovedeşte următorul caz: In oraşul Stanislau din Galiţia, pe când predica un preot greco-catolic (unit) în biserică, o femeie a râs de mai multeori. La sfârşitul predicei, când preotul s'a dat jos de pe

amvon, a luat pe femeia care a râs de mână şi a scos-o afară din biserică. Pentru această grabnică măsură disciplinară, preotul a fost dat în judecată pe motivul conturbării religiunii şi a fost osândit la un arest de 24 ciasuri. Dar preotul a înaintat recurs în contra acestei sentinţe, motivându-l cu aceea că nu el ci femeia care a râs a conturbat slujba dumnezeiască, iar el în virtutea puterii preoţeşti avea dreptul să o scoată din biserică sau să ceară dela alţii să facă aceasta. Curtea de casaţie din Viena a nimicit sentinţa de osândă a preotului şi l-a declarat nevinovat.

Traducerea bibliei. Până acum s'a tradus sf. Scriptură şi s'a publicat numai de societatea biblică britanică *în 412 limbi.* Dintre aceste: 105 sunt traduceri complete ale Bibliei, 99 numai ale Testamentului vechiu, iar restul a unor părţi ale Bibliei. Unele dintre traduceri au fost scoase în mai multe ediţiuni. In literatura universală nu există altă carte atât de răspândită ca sf. Scriptură.

Laptele şi alcoholul. Laptele este hrana trupească cea mai firească şi mai priincioasă sănătăţii şi vieţii fizice şi morale a omului. Să uzăm de această hrană şi să o recomandăm poporului nostru cu fapte şi cu cuvântul!

Din contră: alcoholul este focul mistuitor al sănătăţii şi al vieţii fizice şi morale, este sabia morţii trupeşti şi sufleteşti, alcoholul este otrava, din care se nasc toate patimile sufleteşti şi trupeşti, moartea fizică şi morală.

Să ne ferim înşine, şi să ferim poporul nostru de acest inimic periculos, ademenitor şi amăgitor. *Duhovnicul.*

Tipicul cultului religios.

Cazuri liturgice, date şi indigitări tipiconale pe lunile Ianuarie şi Februarie 1909.

1 Ianuarie: Tăierea împrejur a Domnului şi sfântul Vasilie cel mare.

La Vecernie şi la Utrenie: Cântările şi Cetirile praznicului, cu Parimii, cu Litie, cu Polieleu, şi toate celelalte cum se află şi se prescriu la Mineiu.

La Liturgie: Apostolul şi Evangelia praznicului, cu Axionul: „De Tine se bucură", cu priceasna praznicului şi cu celelalte ale Liturgiei Marelui Vasilie.

4 Ianuarie: Duminecă înaintea Botezului Domnului: gl. 6, voscr. a 9-a.

La Vecernie şi la Utrenie: Cântările glasului din Octoih şi ale zilei mineiale, Catavasiile Botezului.

La Liturgie: Apostolul şi Evangelia acestei Dumineci extraordinare, Axionul: „Cuvine-să cu adevărat", Priceasna „Lăudaţi" s. c. l. ale Liturgiei lui Ioan.

5 Ianuarie: Ajunul Botezului Domnului:

Utrenia zilii, Ceasurile domneşti, Vecernia praznicului cu Parimiile ei, cu Apostolul şi Evangelia zilei s. c. l. ale Liturgiei Marelui Vasilie; iar, după rugăciunea Amvonului, sfinţirea apei după rânduiala cea mare: Toate cum se găsesc în Mineiu.

6 Ianuarie: Botezul Domnului.

Dimineaţa: după Litie s. c. l. ale Vecerniei din ajun, Utrenia praznicului cum se prescrie la Mineiu. Apoi Liturgia sfântului Ioan cu: „Pentru rugăciunile", „Mântueşte-ne pre noi Fiiul lui Dumnezeu", Troparul Botezului, toate cu stihurile prescrise; Apostolul şi Evangelia praznicului s. c. l. ale Liturgiei cu sfinţirea apei la locul obicinuit.

7 Ianuarie: S. Ioan Botezătorul.

La Vecernie, la Utrenie şi la Liturgie: Toate ale sărbătoarei cu Irmosul Botezului, cum se găsesc la Mineiu.

11 Ianuarie: Duminecă după Botezul Domnului: gl. 7, voscr. a 10-a.

La Vecernie şi la Utrenie: Cântările glasului şi ale zilei mineale, Catavasiile Botezului.

La Liturgie: Apostolul şi Evangelia acestei Dumineci extraordinare cu Irmosul Botezului şi cu Priceasna „Lăudaţi".

18 Ianuarie: Dumineca Vameşului şi a Fariseului: gl. 8, voscr. a 11-a.

La Vecernie şi la Utrenie: Cântările glasului din Octoih şi ale Triodului după cum se prescrie la Triod. Preste săptămână: Cântările Octoihului şi ale Mineiului.

La Liturgie: Apostolul şi Evangelia din Dumineca Vameşului şi a Fariseului cu Axionul „Cuvinese cu adevărat" şi celelalte ale Liturgiei lui Ioan.

25 Ianuarie: Dumineca Fiiului rătăcit: gl. 1-iu, voscr. 1-a.

La Vecernie şi la Utrenie: Cântările glasului şi ale Triodului, după prescrierea Triodului cu Polieleul, la care se cântă şi Psalmul: „La râul Babilonului".

La Liturgie: Cântările Liturgiei lui Ioan cu Apostolul şi Evangelia din Dumineca „Fiului rătăcit" şi cu Axionul „Cuvine-se cu adevărat".

30 Ianuarie: Sfinţii trei Ierarhi Vasile, Grigorie şi Ioan.

La Vecernie şi la Utrenie: Toate ale sărbătoarei cum se prescrie la Mineiu.

La Liturgie: Apostolul şi Evangelia sărbătoarei cu cele obicinuite.

1 Februarie: Dumineca „Lăsatului de carne": gl. 2, voscr. a 2-a.

La Vecernie şi la Utrenie: Cântările Octoihului şi ale Triodului cu Polieleul, la care se cântă şi Psalmul: „La râul Babilonului".

Liturgia lui Ioan cu Apostolul şi Evangelia acestei Dumineci s. c. l. obicinuite.

2 Februarie: Întimpinarea Domnului.

La Vecernie şi la Utrenie: Toate ale praznicului cum se prescrie şi se găsesc la Mineiu.

Liturgia sfântului Ioan cu Apostolul, Evangelia, Irmosul şi Priceasna praznicului.

6 Februarie: „Sâmbăta morţilor".

La Vecernie, la Utrenie şi la Liturgie: Toate ale Sâmbetii „Lăsatului de carne" cum se găsesc la Triod.

8 Februarie: Dumineca „lăsatului de brânză": gl. 3, voscr. a 3-a.

La Vecernie şi la Utrenie: Cântările glasului din Octoih şi ale Triodului, Polieleul cu Psalmul „La râul Babilonului".

La Liturgie: Apostolul şi Evangelia acestei Dumineci şi cele obicinuite.

Preste săptămână, începând Vecernia din Dumineca aceasta, în decursul postului: Toate rânduelile cultului sfânt se îndeplinesc conform prescrierilor tipiconale zilnice ale Triodului.

15 Februarie: Dumineca 1-a a postului mare: gl. 4, voscr. a 4-a.

La Vecernie şi la Utrenie: Cântările glasului şi ale Triodului.

La Liturgie: Apostolul şi Evangelia Duminecii s. c. l. ale Liturgiei marelui Vasilie cu Axionul: „De Tine se bucură" şi cu Priceasna „Lăudaţi".

22 Februarie: Dumineca a doua din „Paresimi": gl. 5, voscr. a 5-a.

La Vecernie şi la Utrenie: Cântările glasului din Octoih şi ale Triodului din Dumineca aceasta.

La Liturgie: Apostolul şi Evangelia acestei Dumineci şi c. l. ale Liturgiei marelui Vasilie.

Cantor.

Sumarul „Revistei Teologice“ pe anul 1909.

Studii şi articole.

Predici.

Viaţa bisericească.

Mişcarea literară.

I. CĂRŢI.

Informaţiuni.

Bibliografie.

Maxime religioase.

Diverse.

Tipicul bis. ort. rom.